

Az iskola együttműködése iskolán kívüli tényezőkkel
a tanulóifjúság családi életre való felkészítésében
és szexuális nevelésében

Témavezető:

Ágoston György
a pedagógia tudományok doktora
tanszékvezető
egyetemi tanár

Perniss Istvánné
Rimóczi Judit
Szeged
1984

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	3
2.	A védőnői munka bemutatása	5
2.1	A körzeti védőnő	6
2.1.1	A körzeti védőnő munkaterületei	7
2.1.2	A körzeti védőnő heti munkaidejének megoszlása	9
3.	Ifjúsági védőnő	9
4.	Az iskolai védőnői munka	11
4.1.	A védőnő egészségügyi feladatai az iskolában	12
4.2	A védőnő lehetőségei nevelőmunkába való bekapcsolódásra	13
4.3	A védőnői munkában alkalmazható módszerek	15
5.	A családi életre nevelés	17
5.1	A családi életre nevelés társadalmi, egészségpolitikai jelentősége	18
6.	Az iskolában folyó családi életre nevelés	20
6.1	A védőnők felkészítése az iskolában folyó nevelő munkára	20
6.1.1	A Védőnőképző Szak tantervének elemzése az általános iskolák családi életre nevelés témájú osztályfőnöki óráinak szempontjából	21
7.	Hipotézis és vizsgálati módszer	32
7.1	18-26 éves leányok elképzelése leendő családjukról	33
7.1.1	Vizsgálat eredményeinek összegzése	39

7.2	Védőnők véleménye az általános iskolában végzett munkájukról	41
7.2.1	Vizsgálat eredményeinek összegzése	49
7.3	Iskolás gyermekek ismeretei a családi élettel és nemi élettel kapcsolatosan	50
7.3.1	Gyermekek kérdései a családi és nemi életéről	51
7.3.2	13-14 éves tanulók véleménye az iskolai védőnő nevelőtevékenységéről	55
7.4	Pedagógusok ismeretei az iskolában folyó védőnői munkákról	62
8.	Kiegészítések, javaslatok	66
9.	Összefoglalás	84
	Jegyzet	86
	Irodalom	87

1. Bevezetés

"A családi életre nevelés tudatos megszervezésének igényét a Miniszter Tanács 1040/1973/október 18./ sz. határozata így fogalmazza meg: A lakosság, különösen pedig az ifjúság körében sem mennyiségben, sem minőségben nem eléggé elterjedtek azok a biológiai, egészségügyi, etikai, morális ismeretek, amelyek elengedhetetlenek a harmonikus, kivánt emberi kapcsolatok, a kiegyensúlyozott családi élet megteremtéséhez és ennek során a korszerű családtervezés megvalósításához. Ezért az állami oktatás minden formájában, továbbá a lakosság körében végzett ismeretterjesztő tevékenységben a családi életre való felkészítést szolgáló intézkedéseket kell tenni."^{1./}

E határozat értelmében az 1974/75. tanévtől kezdve folyamatosan megkezdődött valamennyi iskola-típusban a fiatalok szervezett felkészítése a családi életre.

"...az ifjúságnak a szerelemre, a felelős nemi életre és a házasságra való felkészülése éppoly szerves része a nevelés egész folyamatának, mint a munkára, a társadalmi feladatokra való felkészítés." ^{2./}

Ezt a feladatot azonban nem háríthatja a társadalom csak a pedagógusokra és a családtagokra. Más, e témában jártas egyéneknek is részt kell vállalniok a gyermeki személyiség ilyen irányu fejlesztésében. Így lényeges, hogy a gyermeket ezen területen is egységes nevelőhatások érhék.

Társadalmunk jelen fejlődési szakaszában ez az egység még nem valósult meg teljes mértékben, mivel még nem alakultak ki a nemi erkölcsnek, a szerelem, a házasság etikai kérdéseinek mindenki által elfogadott és jónak ítélt normái. Bár a szocialista társadalomban ideálisnak tartott családmódel már kirajzolódott, még nagyon kevés család él e normák szerint napjainkban.

Véleményem szerint a védőnő az a személy, aki felkészültsége, tudása, valamint munkaterülete alapján az iskola által helyesnek tartott nevelési elveket közvetíthetné a családok felé, így biztosítva a gyermek személyiségének töretlen fejlődését.

A védőnő fő munkaterülete a család. Akkor találkozik először gondozottaival, amikor első gyermeküket várják, tehát életük azon szakaszában, amikor igénylik a külső segítséget, tanácsot. A megfelelő kapcsolat kialakítása a záloga annak, hogy a gyermek fejlődésének minden pontján elfogadják a védőnő hozzáértő tanácsait, azt magukévá tegyék és ezen elvek szerint gondozzák, neveljék gyermeküket.

A védőnő munkaköri leírása alapján heti nyolc órát tölt az általános iskolában. A tantestület tagja. Ismeri az iskola nevelési célkitűzéseit és azok megvalósításához a maga munkaterületén nagymértékben hozzájárul. Tanulmányai különösen alkalmassá teszik, hogy aktívan résztvegyen a tanulók családi életre való felkészítésében és szexuális nevelésében.

Tapasztalataink mégis azok, hogy kevés védőnő végez tudatosan nevelőmunkát az általános iskolában. Munkájukat leszűkítik a gyermekek egészségügyi gondozására. A tantestület sem használja ki annak lehetőségét, hogy a nevelőmunka ezen területén értékes, hozzáértő emberek segíthetnék munkájukat.

Dolgozatomban vizsgálni szeretném a védőnő jelenlegi szerepét az iskolai nevelőmunkában, különös tekintettel a tanulóifjúság családi életre való felkészítésében és szexuális nevelésében. A jelen helyzet feltárásával, értékelésével segíteni kívánom a munka hatékonyságának növelését.

2. A védőnői munka bemutatása

A védőnői munkát mindig az adott társadalom igényei határozzák meg. A ma megszülető gyermeknek minden anyagi szükséglete biztosított /táplálék, ruházat, orvosi ügyelet, gyógyszerek, bölcsőde, óvoda, iskola, stb./ a társadalom jóvoltából.

Sajnos azonban egyre több veszélyeztető tényező éri a környezetéből: elhanyagoló, közömbös szülői magatartás, alkoholista szülők, rossz irányba vonzó kis közösségek, stb. Ez az oka annak, hogy nem minden gyermek fejlődik testileg, lelkileg megfelelően, nem alakulhat ki a szocialista embertípusra jellemző személyiség. Nő azon gyermekek száma, akik egészségügyi vagy pszichoszociális okokból "V" válnak.

A védőnői munka, tartalmát, módszereit tehát olyan irányba kell fejleszteni, hogy az előbb felsorolt veszélyeztető tényezőket korán felismerve változtatni tudjon rajtuk.

Az eü védőnői oklevéllel rendelkezők által betölthető munkakörök:

- körzeti védőnő
- ifjúsági védőnő
- gondozóhálózatban:
 - ideggondozó intézeti védőnő
 - alkoholgondozó intézeti védőnő
 - tbc gondozó intézeti védőnő

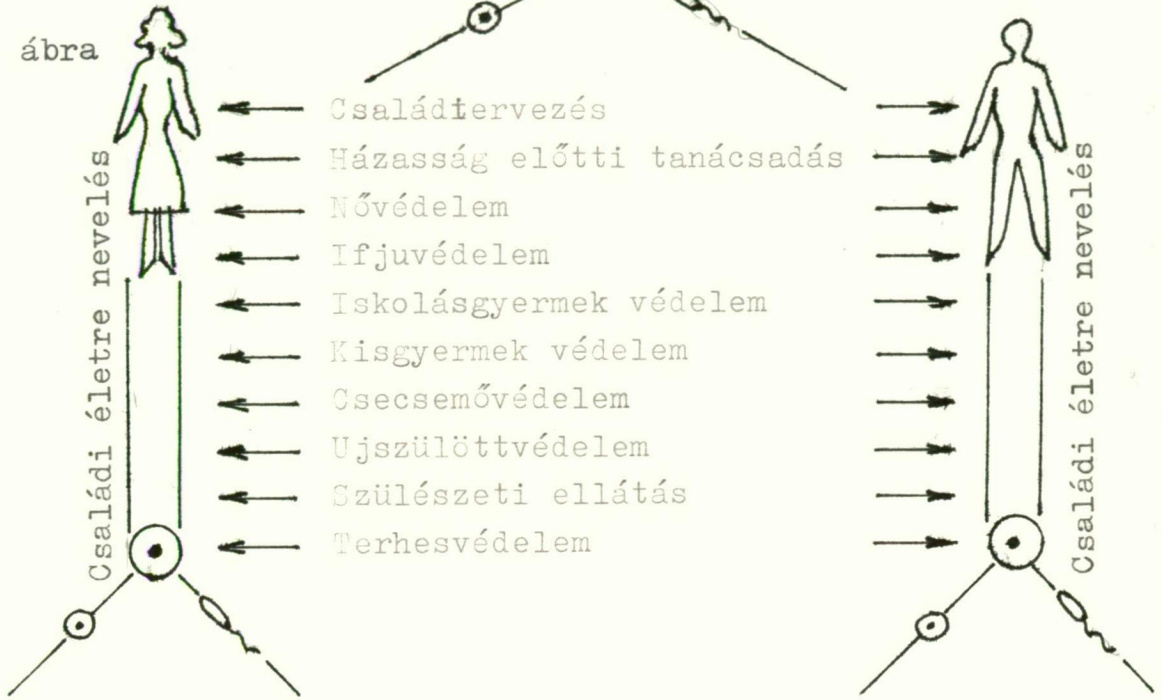
Jelen munkámban részletesen a körzeti és az ifjúsági védőnő munkáját szeretném bemutatni.

2.1 Körzeti védőnő

A védőnő az anya-, csecsemő- és gyermekvédelem keretében dolgozik. Feladata a leendő anyák egészségének védelme, a zavartalan terhesség lefolyásának, a szövődménymentes szülésnek és a gyermek fejlődésének biztosítása. Nevelőmunkájával az egészséges életmódra ösztönöz, segíti a családok gyermeknevelő tevékenységét, közvetlenül résztvesz a családi életre nevelésben, figyelemmel kíséri a nők és gyermekek egészségét és biztonságát védő jogszabályokat.^{3./} Munkájának longitudinálisan nincs kezdete és vége.

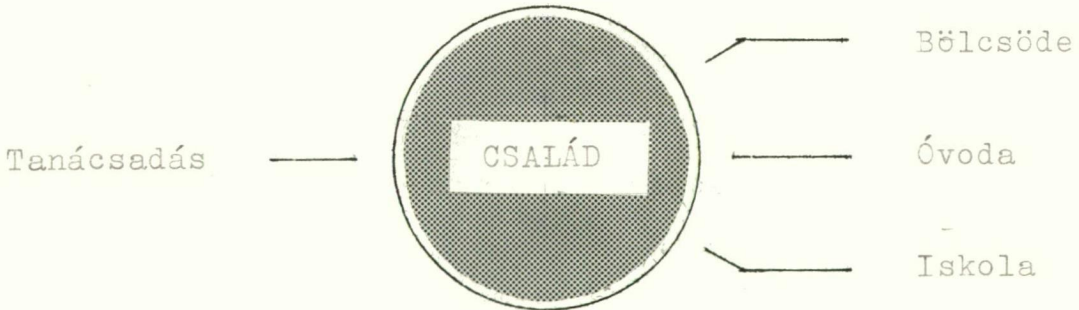
Terhesvédelem

1. ábra

2.1.1 A körzeti védőnő munkaterületei

2. ábra

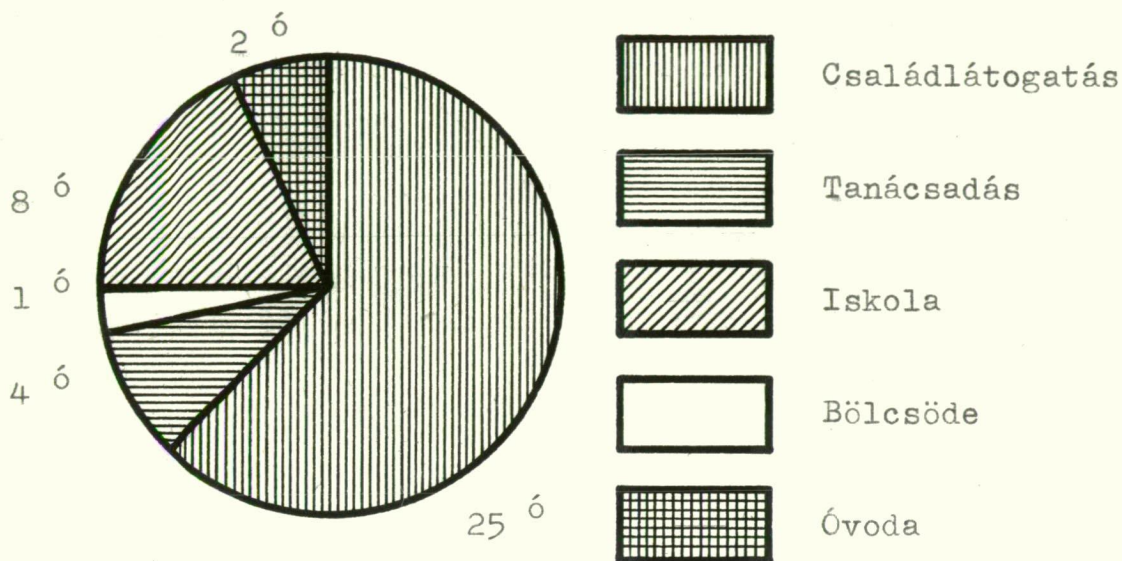
A 2. ábra bemutatja azokat a helyszíneket, ahol a védőnő dolgozik. Tevékenységének legfőbb szintere a család, a gyermekközösségek közül az óvoda és az általános iskola.

A védőnő az egyetlen szakképzett egészségügyi dolgozó, aki akkor is felkeresi a családokat otthonaikban, amikor panaszmetések, sőt akkor jön létre az első találkozás, amikor a nő az első gyermekét várja, abban az időben, amely a családi élet legörömtelibb, várakozásokkal telített időszak. Kapcsolatteremtésre kiválóan felhasználható idő ez. A védőnő kialakítja a szülőkkel azt a viszonyt, ami lehetővé teszi, hogy a későbbiekben is elfogadják tanácsait, hogy őszinték legyenek hozzá, illetve tanulmányai alapján alkalmas arra, hogy észrevegye az első jeleket, amelyek nevelési hibákra engednek következtetni és korrigálja azokat. Gondozottai fejlődését az óvodában, általános iskolában is figyelemmel követi. Az általános iskolában segítője lehet a pedagógusnak kétféleképpen is:

- folyamatos összeköttetést biztosít a családok és az iskola között, különös tekintettel a veszélyeztetett gyermekekre;
- aktívan résztvehetnek a családi életrevelés tantárgy oktatásában, nemcsak oly módon, ahogy az napjainkban megvalósul. /Általában szexuális felvilágosító órák tartására kérik csak fel./

2.1.2 A körzeti védőnő heti munkaidejének megoszlása

3. ábra

Mint az ábra is mutatja a munkaidejük nagy részét a védőnők a családok otthonában töltik. Sorrendben ezután az iskolában, óvodában eltölthető idő szerepel, munkaidejük 25 %-a.

3. Ifjúsági védőnő

Munkáját a középfoku oktatási intézményekben végzi. Feladata a 14-18 éves koru fiatalok egészségének védelme. Ideális esetben 2000 tanulót gondoz. Munkaidejét teljes egészében az iskolaegészségügyi munka tölti ki, tehát heti 42 órát tölt az iskolában. Iskolán belüli feladatai azonosak a körzeti védőnő feladataival. Munkája tartalmára azonban meghatározó, hogy ser-

dülökkel foglalkozik, a serdülőkor pedig a pszichoszomatikus fejlődés különleges szakasza, mely több problémát vet fel mind a testi, mind pedig a lelki vonatkozásban.

Az urbanizáció és az akceleráció hatására a fejlett ipari társadalmakban az utóbbi időben a tizenévesek külön szubkultúrája alakult ki, mely életmódjában, szokásaiban különbözik más korosztályoktól. Sajnos az elterjedőben lévő szokások között számos, az egészséges pszichoszomatikus fejlődést gátló, vagy negatív irányba befolyásoló szokás is található: pl. kábítószerfogyasztás, öngyilkosságok emelkedése.

Hogy a védőnő ezen a területen megfelelő munkát tudjon végezni ismernie kell a serdülők jogi helyzetét is. Törvényeink értelmében a 14-18 éves fiatal korlátozott cselekvőképességű személy. A 14. év betöltése után a fiatal személyi igazolványt kap, tetteiért részben felelősségre vonható. Ez a korcsoport szülői engedély nélkül kezdhet nemi életet, joga van szülői beleegyezés nélkül fogamzásgátlókat szedni, művi terhességmegszakítást kérni és a szülő akarata ellenére is elvégeztetni. Joga van a gyámhatósághoz fordulni védelemért - ha pl. alkoholista apja tettelegesen bántalmazza - és ilyenkor kérheti a szülői házon kívüli elhelyezését.

A serdülő szüleivel szemben is titoktartást igényelhet. A védőnőnek viszont - a serdülő érdekében - joga van mérlegelni /a serdülő érettségét is figyelembe véve/, hogy mit szükséges mégis közölnie a szülőkkel.

Az ifjúsági védőnő hivatását úgy töltheti csak be, ha a fenti tények ismeretével, megfelelő empátiával közeledik a serdülőhöz.^{5./}

Munkáját az iskola tanítási rendjéhez igazítva, előre /szeptemberben/ megbeszélte munkaterv alapján végzi. A nevelőmunkába való bekapcsolódási lehetősége azonos azoknak a védőnőknek a lehetőségeivel, aki az általános iskolában dolgoznak. A munka tartalmát, az alkalmazott módszereket, eszközöket azonban feltétlenül a tanulók életkorához és meglévő tudásuk szintjéhez kell igazítaniuk.

4. Az iskolai védőnői munka bemutatása

Jelen dolgozatomban a körzeti védőnői munka egy részével, az iskolai védőnői munkával kívánok részletesebben foglalkozni.

A következőkben bemutatom a védőnői iskolai munka objektív és szubjektív tényezőit és azok egymásrahatását.

Objektív tényezők

település jellege

össztlakosság, ezen belül az iskolába járó gondozottak száma

iskolás gyermekek létszáma

iskola épület elhelyezkedése

iskolai orvosi rendelő nagysága, felszereltsége

Szubjektív tényezők

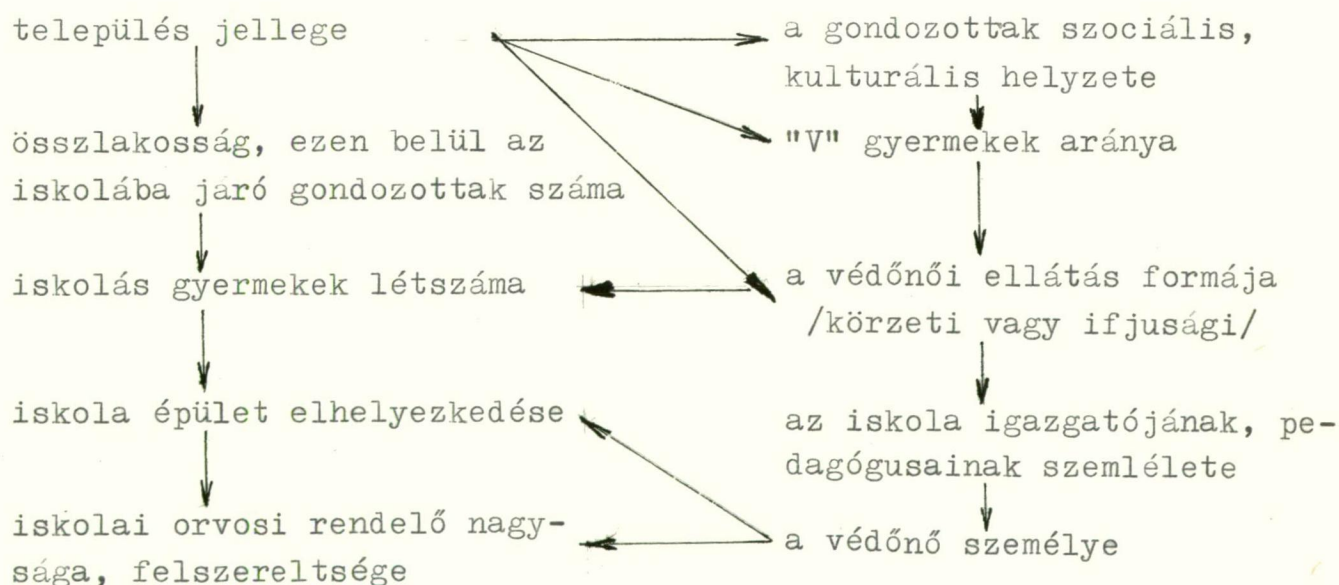
a gondozottak szociális, kulturális helyzete

"V" gyermekek aránya

a védőnői ellátás formája /körzeti vagy ifjusági/

az iskola igazgatójának, pedagógusainak szemlélete

a védőnő személye

Mint az előző fejezetből kitűnik a védőnő munkaidejének kb. 25 %-át tölti az iskolában. Feladata két irányu:

4.1 Tevékenységének hagyományos része a tanulók testi fejlődésének, egészségi állapotának nyomon követése. A krónikus betegségek gondozása, a korrekcióra szorulóknak megfelelő szakorvoshoz való irányítása és annak biztosítása, hogy a gyermekek saját egészségük érdekében tartsák be az orvos utasításait.

Gondoskodnia kell, hogy a tanulók megkapják a kötelező védőoltásokat, résztvegyenek az egészségüket védő szűrővizsgálatokon. Járványos betegség esetén biztosítani kell a beteg kizárását az iskolából és az iskola dolgozóinak illetve tanulóinak védőoltását.

Figyelemmel kell kísérnie az iskola higiénés állapotát. A tantermek világítását, a mellékhelyiségek tisztaságát, a napközis étkeztetés helyzetét stb.

Részt kell vennie az iskolában tartott baleseti szemlén. Felelős azért, hogy a pedagógusok a kötelező szűrővizsgálatokon az előírt gyakorisággal megjelenjenek.

Napjainkban igen fontos feladata a havonként végzett ugynevezett tisztasági vizsgálat, amikor az iskola összes tanulóját megnézi, hogy mennyire tiszták és gondozottak. Ezen alkalmakkor különös figyelmet kell fordítani a tetves és rühes gyermekek kiszűrésére, mivel egyes területeken ez a két betegség szinte már "népbetegség".

4.2 Az iskolai védőnői munka másik területe a védőnő bekapcsolódása az iskolában folyó nevelőmunkába. A védőnő szakmai felkészültsége alapján főként az egészséges életmóddal kapcsolatos nevelési célkitűzések elérésében illetve a családi életre, a megfelelő szexuális kultúra kialakítására irányuló pedagógiai tevékenységbe kapcsolódhat be a pedagógus segítőként.

A következőkben azokat az alkalmakat szeretném felsorolni, amelyekben a védőnő kifejtheti nevelő tevékenységét.

- Osztályvizsgálatok

A gyermekek öt fős csoportokban jelennek meg az orvosi rendelőben. Alkalmat kell adni minden gyermeknek, hogy legalább 4-5 percig négy szemközt lehessen a védőnővel. Ezt az igen rövid időt kell a védőnőnek felhasználni arra, hogy empátiás magatartásával bizalmat ébresszen a tanulóban, hogy az a későbbiek folyamán esetleges problémáival felkereshesse. A gyakorlattal rendelkező védőnő felkészültsége alapján képes arra, hogy felismerje azokat a tüneteket a gyermek viselkedésében, amelyek felhívják a figyelmét arra, hogy ezt a tanulót feltétlenül megkeresse és megpróbálja problémáit feltárni. Ideális esetben az iskolában tanuló gyermekek nagy többségét a védőnő csecsemőkoruk óta ismeri, ismeri családi körülményeiket, testi, lelki fejlődésük vonalát és ez nagyban segíti munkáját.

- Fogadóóra

A védőnő munkaköri leírásában szerepel, hogy mindig azonos időben hetenként fogadóórát kell tartania az iskolában. Ennek pontos idejét tudatosítania kell mind a pedagógusokkal, tanulókkal

kal mind azok szüleivel. Itt a védőnő szinte korlátlan ideig folytathat beszélgetést az öt felkeresőkkel.

- Tisztasági vizsgálat

A védőnő köteles havonta végignézni minden tanulót, hogy megfelelően gondozott-e. Ilyen alkalmakkor miközben a gyermekek ruházatát, kezüknek, fejbőrüknek tisztaságát nézi, kiszűrheti azokat a gyerekeket, akik véleménye szerint segítségre szorulnak.

- Tanítási óra

Egyre több iskolában kéri fel az iskola orvos mellett az iskola védőnőt is, hogy az osztályfőnöki óra keretében tartson előadást a családi életre nevelés illetve a szexuális felvilágosítás témakörében.

- Tanfolyamok

A tanítási órákon kívül a védőnő például csecsemő gondozási tanfolyamot tart. Ez a legkiválóbb alkalom, hogy a tanulókkal az ideális családi életet, a gyermekvállalás örömét, a családon belüli munkamegosztás lehetőségét megismertesse.

- Klub foglalkozások

Hetenként, két hetenként, meghatározott, a védőnő által a pedagógusokkal történt előzetes megbeszélés alapján összeállított tematika szerint, a tanulók életkorához alkalmazkodva klub keretek között lehet a tanulók biológiai, etikai ismereteit bővíteni, mélyíteni a nemi élet problémáival kapcsolatban.

A tanulókkal való találkozás minden perce, a folyóson, napközben vagy akár az utcán alkalmas helyszínen a nevelőtevékenység folytatására.

4.3 A védőnői munkában alkalmazható módszerek

Követelés

"A követelés akkor indokolt, ha neveltjeink koruk vagy elmaradottságuk miatt nincsenek még tudatában a helyes magatartás és cselekvés normáinak, vagy ha nincs elég akaraterejük az egyébként megértett és belsőleg is elfogadott normák megvalósítására, a rossz késztetések legyőzésére." 7./

A követelésnek egyértelműnek és a gyermek számára teljesíthetőnek kell lennie. Következésképpen számon kell kérni követelésünk teljesítését. Pl. a tanulók körében /a felnőttek példája alapján/ rendkívüli módon elterjedt a triviális kifejezések használata. Durván közelednek egymáshoz akkor is, amikor tulajdonképpen barátkoznak. Ezért a védőnőnek következetesen, minden adódó alkalommal követelnie kell a kulturált magatartást.

Meggyőzés: a példa

"A példa, az eszménykép, a minta a követendő cselekvési normáknak, a helyes világnézeti, erkölcsi állásfoglalásnak a tanulók elé tárása szemléletes módon, konkrét emberi cselekedetekben." 8./

- A védőnő elsősorban saját személyében kell, hogy példát állítson a tanulók elé. Kulturált megjelenése, empátiás magatartása, rendezett magánélete révén.

- A védőnő ismeri a tanulók otthoni körülményeit. Gondosan válogatva a tanulók beszámolóí alapján követendő családideált állíthat egy-egy osztályközösség elé, hangsúlyozva a bemutatott minták követendő részeit.

- Eszményként egy édesanya vagy édesapa képét tárhatja a tanulók elé bemutatva küzdelmes, áldozatkész életüket. Ezen példákat is lehetőleg a gyermekek szülei közül kell kiválasztania.

Egyéni és csoportos beszélgetések alkalmával, helyes ismeretek nyújtásával kell meggyőzni a tanulókat a kívánt magatartásformák szerinti életre, gondolok itt például az életkornak megfelelő szexuális magatartás kialakítására.

A védőnő mély szakmai tudással kell, hogy rendelkezzen annak érdekében, hogy mindekor nyugodtan vitába szállhasson a tanulókkal az őket érdeklő biológiai, erkölcsi témákkal kapcsolatosan. A meggyőzés hatékony eszköze a világnézeti, erkölcsileg értékes tevékenységben való részvétel. 8./

Erre ad lehetőséget annak megszervezése pl., hogy a tanulók folyamatosan segítsenek magára maradt idős embereken - ezáltal megismerik a család azon funkcióját is amely szülei öregsége idején rájuk hárul.

A gyakorlás

"Mindenfajta készség és szokás kialakulásának leglényegesebb feltétele a gyermekek gyakoroltatása a különböző helyzeteknek megfelelő cselekedetekben." 9./

A családi életre való felkészülés gyakorló területe maga a család. Itt tanulják meg a gyermekek a családtagok közötti helyes /vagy helytelen/ magatartásformákat. A férfi, nő szerepét. A megfelelő munkamegosztást. A gyermekekkel való foglalkozást stb. Itt valósulhat meg a védőnő azon szerepe amikor az iskola és tár-

sadalom által kialakított csalásideált és a gyermekek családjában megvalósuló normákat közelítheti egymáshoz.

Ezen területen a védőnő feladata az iskolában, hogy a tanórán kívüli foglalkozások alkalmával - pl. csecsemőápolási tanfolyamon - gyakoroltassa a gyermekekkel a csecsemővel való foglalkozást. Játékos formában fiúk, lányok együtt rendkívül szívesen végzik ezt a különben nagyon komoly tevékenységet.

Az eddig felsorolt nevelési módszerek a tanulók szexuális nevelésében is alkalmazhatók. Ezen a téren legfontosabb feladunk, hogy a tanulók valós ismeretekkel kell hogy rendelkezzenek, mivel ez a kérdés még napjainkban is némely családban "tabu". A védőnőnek kell megtalálnia a megfelelő alkalmat és módszert, hogy a gyermekek koruknak megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek.

A progresszív nemi nevelés célja a párválasztási érettség és ezáltal egyszersmind a harmónikus családi élet képességének kialakítása. Ezt ismeretnyújtással, az erkölcsi szemlélet alakításával, az érzelmek és viselkedési szokások kialakításával kell elérni.

A nevelés ezen területe azonban sajátos problémákat vet fel, tapintatot, hozzáértést igényel.

5. A családi életre nevelés

"Mindannyian tudjuk, hogy életünkben milyen nagy szerepet játszik a másik nemhez való viszonyunk, a szerelem, a házasság, a családi élet." 10./

A családi életre való felkészítés elsősorban a család feladata. A szülők azonban gyermekeik családi életre nevelésének szükségességét gyakran nem ismerik fel, esetleg nem vállalják, illetve hozzáértés hiányában nem korszerűen végzik. A családi nevelés élő hagyományai nincsenek kellő összhangban az új társadalmi igénnyel.

Általánosnak mondható a tartozkodás a szexuális kérdésektől a családban és az intézményes nevelőmunkában egyaránt. Ennek feloldása mindkét helyen a védőnő feladata kell hogy legyen. A családi életre nevelés a szocialista személyiség formálás része, ezért a nevelési folyamat egész rendszerében érvényesülnie kell a legkisebb gyermekkortól a felnőtté válásig.

A védőnő újszülött korától családjukban látogatja a gyermekeket, tehát a családi életre nevelés folytonosságát biztosíthatja a legfiatalabb kortól a családon belül, valamint idősebb korban az intézményes oktatás rendszerében /óvoda, általános-, középiskola/.

5.1 A családi életre nevelés társadalmi, egészségpolitikai jelentősége

Az élveszületések és halálozások száma határozza meg a népesség számának alakulását és a kettő különbsége adja a természetes szaporulatot. Ebben nagy szerepet játszik a családnagyság.

/Hány gyermek születik családonként./ Az utóbbi negyed században hazánkra a csökkenő születési arány jellemző, így az utóbbi 10 évben a gyermekek száma átlagosan családonként kettő alá csökkent.

A tudatos családtervezés évek óta foglalkoztatja az embereket. Azonban a szakemberek egyrésze és a közvélemény ezt egyoldaluan értelmezi, elsősorban a gyermekvállalás korlátozását értve alatta. A szerelem, a szexuális élet adta öröm, valamint a családi boldogság, a gyermek utáni vágy és a gyermeknevelés öröme szétválasztódott, eltávolodott, illetve ellentétbe került egymással. Ez a tény is hozzájárult a születésszám nagymértékű csökkenéséhez.

Nem közömbös az sem, hogy az élve születések és halálozások száma mennyire egyenletes, vagy ingadozó és így hogyan alakul a lakosság korcsoport szerinti összetétele. /1960 és 1973 között a 15 éven aluliak száma mintegy 440 000-rel csökkent, a 60 éven felülieké pedig közel ugyanennyivel gyarapodott./

Ugyanakkor a családok szilárdsága sem kedvező, hiszen gyengül a szülői felelősségérzet gyermekeik iránt, magas a válások száma, /a ma megkötött házasságok kb. 45 %-a válással végződik!!/ az állami gondozásba vételek szaporodtak. Sok a művi terhesség-megszakítás /1982-ben kb. 80 000/ és ez károsítja az új nemzedék egészségi állapotát, fokozza a koraszülések és a gyermektelen házaspárok számát.

A szocialista vívmányok, az urbanizáció erősen megváltoztatta a nők szerepét a társadalomban, ami az életkörülményükre, anyagi helyzetükre, az életszínvonalra, a válásra, a családtervezésre, a gyermekek számának alakulására, az abortuszra, a nem kívánt terhességek megelőzésére, a koraszülésekre, az új generáció egészségére kihatással vannak. Erre a szerepre fel kell készíteni a

lányokat, ugyanis a végbemenő változások önmagukban nem segítik elő az új családészme kialakulását.

6. Az iskolában folyó családi életre nevelés

Az iskolában folyó nevelőmunka kulcsembere az osztályfőnök. Feladata az oktatáson kívül a rábizott tanulók egyéni fejlődésének, közösségbe illeszkedésének segítése. Segít megteremteni a jó osztályközösséget, összekötő kapocs az osztály és tanári testület, a család és az iskola között.

6.1 A védőnők felkészítése az iskolában folyó nevelőmunkára

Az osztályfőnök munkájához nagy segítséget tud nyújtani a védőnő, aki az iskolába kerülő gyermeket születésétől kezdődően ismeri, családjában látogatja. Ismeri a család belső életét, valamint azt, hogy miként oldja meg a családi életre való felkészítés feladatát.

Az osztályfőnöki munkát segítheti azzal, hogy olyan információkhoz juttathatja a pedagógust, mely értesülések segítségével az célzottabb nevelést folytathat. Segíthet azonban úgy is, hogy 1-1 óra tartását átvállalva a gyermekek számára az adott témában adekvát, szakszerű ismereteket közöl pl. az egészséges életmódról.

A továbbiakban az általános iskolai tantervben előírt osztályfőnöki órák témaköréhez kapcsolom mondanivalómat.

6.1.1 A Védőnőképző Szak tantervének elemzése az általános iskola családi életre nevelés témájú osztályfőnöki óráinak szempontjából

3. osztály: Évi 32 óra, ebből a családi életre neveléssel foglalkozik 2 óra.

1./ Szeretet és megbecsülés a családban

2./ Munkamegosztás a családban

- A védőnő tekintettel arra, hogy ismeri az osztályban lévő gyermekek családi körülményeit úgy tud felkészülni az órára, hogy a gyermekek életéből /névtelenül/ hozott példákon keresztül mutatja be a helyes és helytelen viselkedési formát. A gyermekeknek feltett kérdések alapján megítélheti, hogy adott tanulók reálisan látják-e helyzetüket családjukban. Esetleg rajzok alapján tárhatja fel, hogy egyes gyermekek mennyire érzik magukat biztonságban családjukban.

A téma feldolgozását elősegítő főiskolai tananyag:

Általános pedagógia /15 óra/

7. témakör: A család szerepe a nevelési tényezők rendszerében.

/kb. 1 óra/

Családi élet és bölcsődei nevelés /15 óra/

1. témakör: A család fogalma, helye a szocialista társadalom közösségében. /kb. 2 óra/

A család szerepe a gyermek fejlődésében és nevelésében. A családi neveléssel foglalkozók: szülők, nagyszülők, felnőttek - velük szembeni magatartási követelmények. A nevelés feltevélei és feladatai a családban.

2. témakör: A családi nevelés módszerei és eszközei. /kb. 2 óra/
Követelmények, tilalmak. A szokás és a példa szerepe.
meggyőzés, magyarázat, elismerés, dicséret. A büntetés.

3. témakör: A védőnő nevelési feladatai a családban. /kb.2 óra/
Problematikus és veszélyeztetett gyermekekkel kapcsolatos teendők. A problematikus gyermekek nevelésének pszichológiai kérdései. A családi nevelés gyakori hibái.

4. témakör: A családi nevelés tényezőinek összehangolása. /kb.2 óra/
A bölcsőde, a csecsemőotthon, az óvoda, az iskola együttműködése a családdal. A kapcsolat kialakításának lehetőségei. Kapcsolat a családdal.

4. osztály: Évi 32 óra, ebből a családi életre nevelés 1 óra.

1./ A család örömei és gondjai.

- A főiskolai tanterv alapján a Pedagógia tantárgy előbb felsorolt témakörei alkalmazhatók a fenti óra megtartásánál. Ezen kívül felhasználható tudásanyagot a következő tantárgyak nyújtanak a hallgatóinknak:

Fejlődéslélektan

6. témakör: Kisiskoláskor. /kb. 1 óra/

A testi fejlődés és megismerő tevékenység fejlődése.
A kisiskolás gyermek érzelmi és akarati fejlődése.

10. témakör: Az öregkor sajátosságai. /kb. 1 óra/

5. osztály: Évi 32 óra, ebből családi életre nevelés, illetve szexuális nevelés 3 óra.

1./A család: a szülők és a gyermekek közössége.

A védőnő órára való felkészülését segíti:

Az általános pedagógia és fejlődéslélektan már leírt tematikája.

Általános pszichológia. /15 óra/

4. témakör: A személyiség állapotát kifejező lelki folyamatok.

/Kb. 2 óra/

A figyelem és megfigyelés. Az érzelmi élet pszichikája. Az érzelmi állapotok és élmények. Az érzelem és a személyiség összefüggése.

2./ A család gazdálkodó közösség.

A védőnőt az óra megtartására alkalmassá teszi a politikai gazdaságtan, a szociológia tantárgy keretein belül elsajátított tudása, valamint egyéni tapasztalatai és a mindenkori gazdasági helyzet figyelemmel kísérése.

3./ Felkészülés a serdüléssel járó biológiai és pszichikus változásokra.

Főiskolai tananyag:

Anatómia - élettan - kórélettan

2.témakör, 3. fejezet: Az alsóvégtag csontjai és azok összeköttetései, a medence.

5. fejezet: Részletes izomtan - medencefenék izmai.

4. témakör, 4. fejezet: A nemi szervek: a női nemi szervek

a férfi nemi szervek

5. fejezet: A belsőelválasztású mirigyek anatómiája és szövettana.

10. témakör: A neuroendrokin rendszer élettana és kórélettana.

/12 óra/

- a nemi működés neurohormonális tényezői
- a him nemi működés
- a női nemi működés, női nemi hormon hatásai
- a megtermékenyítés, fogamzásgátlás
- a terhesség és a hormonháztartás változásai.

Szülészet, nővédelem

2. témakör: A medence. Csonttan. Átmérők, medenceméreték. Izületek, izomzat, kötőszövet, ér-,nyirokér és idegellátás.

Külső és belső nemi szervek. Extragenitalis kismedencei szervek.

3. témakör: A petefészek működése. A méhnyálkahártya és működése. Az ivari működést szabályozó hormonok. A menstruáció élettana.

A menstruáció kölcsönhatása a szervezettel. Menstruációs higiéné.

4. témakör: Pubertas

Praepubertas és pubertas jelenségei. Pubertas praecox.

Ezek élettani történései, tünetei, befolyásoló tényezői, társadalmi jelentősége, társuló betegségek.

7. témakör: A fogamzás

Spermium, ovum, conjugatio. A pete és a magzat fejlődése. Placenta. A praenatalis diagnosztika.

8. témakör: A nő egészségtana.

Menstruációs higiéné. Táplálkozás, öltözködés, tisztálkodás, munka, közlekedés, testmozgás, sport, pályaválasztás.

Társadalomegészségtan

34. témakör: Ifjúságvédelem.

A veszélyeztetettség formái. Veszélyeztető környezeti tényezők családon belül és a tágabb társadalmi környezetben.

6. osztály: Évi 32 óra, ebből családi életre nevelés 2 óra.

1/ Fiúk és lányok barátsága.

2./ A serdülőkor biológiai és higiéniai problémái.

Az általános iskolai tanterv évenként visszatér a szexuális nevelés, illetve a családi életre előkészítés problémáira, mindig bővülő, a tanuló értelmi szintjéhez mért tudásanyagot nyújtva. Ezért a Védőnőképző Szak tantervéből a továbbiakban csak azokat a témaköröket emelem ki, amelyeket eddig még nem említettem.

Pszichológia

7. témakör: A serdülőkor. /kb 2 óra/

A serdülő testi megnyilvánulásai, pszichológiai sajátosságai. A szociális kapcsolatok változása a serdülőkorban. Értelmi, érzelmi és akarati fejlődés. A pályaválasztás.

Pszichológiai - pedagógiai gyakorlat. Összesen: 30 óra.

- A nevelési folyamatok megfigyelése és az életkori sajátosságok.
- Általános iskola alsó tagozatában látogatás /egészséges életmódra nevelés, testi nevelés/.
- Általános iskola felső tagozatában látogatás /erkölcsi nevelés, munkára nevelés/. A pubertáskor.
- Tanítási óra elemzése. /A családi életre nevelés témaköréből./

- Veszélyeztetett családi helyzet elemzése.
- A családi élet kérdéseivel kapcsolatos filmek. /Az élet küszöbén, Válás Budapesten, Testvérek, A mi családjunk, Mama hallod? És egyszer csak./
- Gyermekkel való csoportos megbeszélés /exploratio/ a családi nevelés módszereiről.
- Családi életre nevelés az általános és középiskolákban.

Szülészet - Nővédelem

9. témakör: Nő és családvédelem.

A Család és Nővédelmi Tanácsadók /CsNT/ feladatai.

A különböző tanácsadók és speciális rendelkezések működése.

A fogamzásgátlás.

15. témakör: Abortus

Formái, lefolyása, klinikuma, gondozása, megelőzése.

Társadalomegészségtan

26. témakör: A népesedéspolitika meghatározása, célja. / 4 óra/

A népesedéspolitikai határozat szociális intézkedései

A családi életre való felkészítés. A családdideált formáló tevékenység.

A népesedéspolitikai intézkedések eredményei.

27. témakör: Praeconceptionális gondozás. /6 óra/

Házasságkötést megelőző tanácsadás, genetikai tanácsadás. Családtervezéssel összefüggő feladatok. Pozitív és negatív családtervezés.

Terhesség megszakításra vonatkozó jogszabályok.

32. témakör: Iskoláskorú gyermekek gondozása. /6 óra/

6-18 éves tanulók testi, szellemi és szociális gondozása. A védőnő iskolaegészségügyi feladatai.

Iskoláskorúak gondozása, egészséges életmódra nevelése.

Gyógyszertan

19. témakör: Az endokrin rendszer működését befolyásoló készítmények. /2 óra/

A férfi nemi-működésre ható szerek.

20. témakör: A női nemi-működés befolyásolására alkalmazott készítmények. /2 óra/

- fogamzásgátlók

- peteérést és ovulációt befolyásoló készítmények

- méhre ható készítmények.

7. osztály: Évi 32 óra, ebből családi életre nevelés 2 óra.

1./ A szocialista család

2./ A nemi érés

A Védőnőképző Szakos hallgatók a fenti órák megtartásához a leirtakon túl még a következő tudásanyagot sajátítják el:

Szülészet

10. témakör: Az élettani terhesség

A gestációs cyclus. Terhesség alatti változások.

A terhesség felismerése. A terhes életmódja. Terhesvédelem.

Terhesgondozás.

A veszélyeztetett terhes.

8. osztály: Évi 32 óra, ebből családi életre nevelés 3 óra.

1./ Barátság, szerelem, szexualitás.

2./ A házasság, a családtervezés.

3./ Társválasztás és párválasztás

Idevonatkozó témakörök a Védőnőképző Szak tantervéből:

Társadalomegészségtan

33. témakör: /8 óra/

- Az anya és gyermekvédelem jogi kérdései.
- A magyar családi jog egyes rendelkezései.
- A gyámhatóságról szóló miniszteri rendelet.
- A gyámügyi igazgatás szervezete és feladatai, gyámhatósági hatáskörök, rendszeres és rendkívüli segély megállapításával kapcsolatos eljárás.
- Kiskorúak házasságkötése.
- Nők és anyák egészségvédelme.
- Egészségügyi ellátás biztosítása
- Szülési szabadság, gyermekgondozási segély.
- A dolgozó nők védelmére vonatkozó jogszabályok.
- Fiatalkorú dolgozók védelmére vonatkozó jogszabályok.

Az eddigiekben a kötött témájú osztályfőnöki órák tematikáját, illetve az ehhez kapcsolódó védőnői tudásanyagot mutattam be. A védőnő azonban a következő, az osztályfőnök által választható témák megtartására is alkalmas felkészültsége alapján.

3. osztály

Egészséges életrend és napirend

Szabadidő tevékenység.

4. osztály

Lányok, fiuk az osztályban.

Védjük egészségünket.

5. osztály

Egészséges környezet, egészséges ember.

6. osztály

A család a legkisebb közösség.

7. osztály

Fiuk-lányok együttesében.

8. osztály

A Vöröskereszt az egészségügyi kultúráért.

Tanítási órán kívüli tevékenység

Igen lényeges, hogy a viszonylag kevés tanítási órán kívül is szervezett foglalkozás történjen a családi életre nevelés területén.

A leggyakrabban a Vöröskereszt szervezésében a következő tanfolyam jellegű rendszeres foglalkozásokat tartja a védőnő:

- Csecsemőápolási tanfolyam /fiuk, lányok részére/
- Nagylányok iskolája
- Fiuk iskolája
- Házi betegápolás.

A tanfolyamokon való részvétel fakultatív, de célunk az, hogy lehetőleg minden tanuló valamelyik tanfolyam hallgatója legyen.

A tanfolyam előnye a tanítási órával szemben, hogy nem "kötelező", tehát csak az érdeklődők vannak jelen. Létszáma kisebb mint egy osztályé /10-15 fő/. A tanítási módszer pedig nem merev,

kötetlen beszélgetés formájában valósul meg, igen sok szemléltető eszköz alkalmazásával.

A leggyakrabban kért tanfolyam a "Csecsemőápolási". Népszerűségét mutatja, hogy Budapesten a főiskolai hallgatók az iskolák /általános, középiskola/ felkérésére évente kb. 30 alkalommal vezetnek ilyen foglalkozást. Erre a tevékenységre leginkább a következő tantárgy készíti fel a védőnőket.

Csecsemő és gyermekgyógyászat.

2. témakör: Az új szülött. /4 óra/

Az érettség jelei. Apgar érték. Az érett újszülött és koraszülött anatómiai és fiziológiai tulajdonságai.

3. témakör: A csecsemő fejlődése. /12 óra/

Az egészséges csecsemő jellemzői. Hossznövekedés, tömeggyarapodás: csontkor, mozgás, értelem, érzelem fejlődése /negyedéves tagozódásban/. Fogynövés.

5. témakör: A csecsemő és gyermek táplálása. /30 óra/

Táplálási alapfogalmak. A csecsemő emésztése, széklete. A szervezet energia felhasználása /női tej, tej elválasztás, a szoptatónő életmódja/. A szopás, a szoptatás rendje. A szopás nehézségei, akadályai, tilalmai. Kevert táplálás, elválasztás. Mesterséges táplálás: a tehéntej felhasználása, tejtermékek, növényi eledelek, husok felhasználása.

6. témakör: A csecsemő és kisgyermek gondozása. /30 óra gyakorlat/

Az anya felkészítése az újszülött fogadására. A csecsemő fogása, tartása, emelése. A testméretek ellenőrzése. A fürösztés előkészítése. A fürösztés módja. A csecsemő pelenkázása.

A csecsemő öltöztetése, öltözete. A kisgyermek öltöztetése. A szoptatás előkészítése, módja, mellkiürítés. Az etetés előkészítése, a csecsemő etetése. A csecsemő altatása. Levegőztetés, napoztatás, helyes, fejlesztő környezet biztosítása /játék, mozgáslehetőség biztosítása stb./.

Az OTKI Eü Főiskolai Kar Védőnőképző Szak tantervének részletes ismertetését azért tartottam szükségesnek, hogy állításomat, amely szerint, a védőnő megfelelő tudással rendelkezik az iskolai nevelőmunkába való bekapcsolódásra, bizonyítsam.

Hipotézis és vizsgálati módszer

Az általános és középiskolában folyó családi életre való felkészítés és szexuális nevelés még nem éri el a kívánt szintet. A védőnők megfelelő szakmai felkészültséggel rendelkeznek ahhoz, hogy az ilyen irányú nevelőmunkába bekapcsolódjanak. Feltevésem szerint a gyakorlatban a védőnők nem végeznek tudatos, folyamatos nevelőmunkát az általános és középiskolában.

Állításaim igazolására a következő vizsgálatokat végeztem:

1./ 1973-ban a népesedéspolitikai határozat megjelenése évében kérdőívek segítségével /1.sz.melléklet/ megkérdeztem 436 leányt miként terveznék meg leendő családjukat. 1983-ban hasonló kérdőívvel kerestem meg 218 Védőnőképző Szakos hallgatót, A kérdőívekre kapott válaszok összehasonlítása alapján kívánok következtetéseket levonni az 1974/75-ös tanévtől bevezetett családi életre nevelés tantárgy oktatásának hatékonyságáról.

2./ 120 védőnőtől beszámolót kértem iskolai munkájáról.

/2.sz. melléklet/

3./ A tanulók témával kapcsolatos ismereti szintjét kérdőív segítségével vizsgáltam meg. /3.,4.sz. melléklet/

4./ 10 iskolában kerestem fel pedagógusokat, hogy irányított beszélgetés formájában ismerjem meg véleményüket az iskolai védőnői munkáról. /5.sz. melléklet/

7.1 I. vizsgálat

18-26 éves leányok elképzelése leendő családjukról

Vizsgálati módszer: kérdőív illetve a 10 évvel ezelőtt és jelenleg kapott válaszok összehasonlító elemzése.

/1.sz. melléklet/

Minta szám: 1973-ban 436

1983-ban 218

Vizsgálat ideje: 1973; 1983

Vizsgálat helye:

1973 Budapest	X	Gyermekápolónőképző	89 fő
		Szülésznőképző	86 fő
	X	Általános ápolónő-képző	100 fő
		Védőnőképző	82 fő
	X	Gyermekgondozónő-képző	79 fő
		Összesen	436 fő

1983 Budapest Eü Főiskolai Kar Védőnőképző Szak

Budapesti tagozat 218 fő

A vizsgálat célja: annak megfigyelése, hogy az 1974/75-ös tanévtől az általános iskolában bevezetett családi életre nevelés tantárgy hatására a lányok ismeretei a családtervezésről bővültek-e, illetve korszerűek-e. Fokozódott-e a tervezett gyermekszám.

X/ A jelölt iskolák az általános iskola elvégzése után, 16 éves kortól vehettek fel tanulókat.

A mintában résztvevők életkor szerinti megoszlása

Életkor	1973-as minta		1983-as minta	
	szám	%	szám	%
16 - 17 éves	23	5,0	-	-
18 - 19 éves	192	44,0	11	5,0
20 - 21 éves	201	46,0	171	78,0
22 - 23 éves	11	3,0	21	10,0
24 - 25 éves	3	0,6	10	4,0
26 - 27 éves	6	1,4	5	3,0
Összesen	436	100,0	218	100,0

Az 1983-as mintába csak 18 éven felüli leányok kerültek, tekintettel arra, hogy a védőnőképzés 1975 óta főiskolai keretek között történik.

Az 1983-as mintában szereplők legfiatalabbja az 1975-ben a családi életre nevelés tantárgy bevezetése idején az általános iskola 5. osztályába járt, tehát 8 éven keresztül részesült ilyen irányú oktatásban. A minta zömét adó 20-21 éves hallgatók az általános iskola 7. osztályába jártak a rendelet megjelenésekor.

A családi élet, a jó házasság meghatározója, hogy a házastársak értelmi szintje, foglalkozása, társadalmi helyzete stb. egyenlő színvonalu-e. A kérdőíven arra kértem választ, hogy milyen foglalkozású férj mellett képzelel el a hallgató az életét.

Az elképzelt férj foglalkozása

2. tábla

Foglalkozás	1973		1983	
	abszolút szám	százalék	abszolút szám	százalék
szellemi	96	22	96	44,3
fizikai	84	19	78	35,7
egyéb ^{x/}	178	41	27	12,3
nincs válasz	78	18	17	7,7
Összesen	436	100,0	218	100,0

x/ Az egyéb kategóriába azokat a válaszokat soroltam ahol a hallgatók azt irták, hogy nem foglalkozás, hanem emberi tulajdonságaik alapján fogják leendő élettársukat kiválasztani.

A táblázat adatainak összehasonlításával a következő megállapításokat teszem:

10 év alatt határozottabb lett a leányok elképzése arra vonatkozóan, hogy férjük milyen foglalkozásu legyen. Érdekesnek tartom, hogy a főiskolára járó hallgatók 35,7 %-a fizikai munkához menne feleségül, itt valószínű, hogy a választást nem a szellemi, hanem az anyagi érdekek motiválják, valamint az, hogy a fizikai dolgozók között is egyre több az érettségizett fiatal, az olyan szakmunkás, aki középiskolát végzett.

Eldondolkoztató, hogy az emberi tulajdonságok alapján történő választás aránya csökken, 41 %-ról 12,3 %-ra.

A népesedéspolitikai határozat célja, hogy a népesség száma emelkedjék. Ezért tartottam fontosnak megkérdezni, hogy hány gyermeket szeretnének családjukban felnevelni. Irodalmi adatok azt bizonyítják, hogy a házasságkötés előtt tervezett gyermekek száma kb. másfélszer akkora, mint amennyit valójában a családok vállalnak.

Hány gyermeket szeretne nevelni jövődő családjában?

3/a. tábla

1973.

Válaszolók száma	Nem akar gyereket	1	2	3	4	5	6 vagy több	Összesen
		gyereket		szeretne				
Abszolút szám	8	9	199	180	32	8	-	436
Százalék	1,9	2,0	45,6	41,2	7,3	2,0	-	100,0

Számomra meglepő volt, hogy az a 8 személy, aki egyáltalán nem kíván gyermeket a szülésznőképző iskolából került ki.

3/b. tábla

1983.

Válaszolók száma	Nem akar gyereket	1	2	3	4	5	6	7	Összesen
		gyereket		szeretne					
Abszolút szám	-	9	106	91	6	1	1	5	218
Százalék	-	4,1	48,6	41,7	2,8	0,2	0,2	2,4	100,0

A 10 évvel ezelőtti felméréshez hasonlóan a kapott eredményeket azt tapasztaljuk, hogy minden hallgató szeretne gyermeket nevelni. A két gyermeket vállalók száma minimálisan nőtt 45,6 %-ról 48,6 %-ra, a 3 gyermeket akarók száma szinte megegyezik. A több gyermek vállalása már csak elvétve fordul elő. 1973-ban 6 vagy annál több gyermeket vállalni akaró nem volt. 1983-ban 5,6 sőt 7 gyermeket is szeretne szülni egy-egy illetve öt vizsgálati személy.

A családban tervezett gyermekek számát feltétlenül befolyásolja az a családnagyság, amelyben a kérdezett felnőtt. Ezért vizsgáltam, hogy hány testvérük van a mintában szereplőknek. Az 1973-ban kapott adatok alapján elemeztem azoknak a hallgatóknak a választát, akik csak egy gyermeket szeretnének /1,9 %/, 22 %-uk maga is "egyke"-ként nőtt fel. A többiek több testvérel együtt nevelkedtek és ezt az állapotot hátrányosnak érezték érzelmi és anyagi szempontból. 1983-ban a hallgatók 4,1 %-a kíván csak egy gyermeket felnevelni, főként anyagi megfontolásból.

Fontosnak tartottam a családtervezéssel kapcsolatos terveik felől is érdeklődni.

Megtervezi-e jövődó gyermekének születési idejét?

4. tábla

A válasz időpontja	Megtervezi		Véletlenülre bizza		Nincs válasz		Összesen
1973	353	81,0	78	18,0	5	1,0	436
1983	218	100,0	-	-	-	-	218

Erre a kérdésre adott válaszok örvendetes javulást mutatnak. Tekintettel arra, hogy a tanulók 81 %-a illetve 100 %-a megtervezné gyermekei számát és születési idejét, feleletet kívántam kapni arra, hogy milyen fogamzásgátlót használnának.

A fogamzásgátlás módja

5. tábla

A fogamzásgátlás módja	1973		1983	
	szám	százalék	szám	százalék
Orális fogamzásgátló	248	57,0	129	59,2
Mechanikus	24	5,5	55	25,2
Vegyí	35	8,0	-	-
Ogino-Knaus	-	-	15	6,9
Nincs válasz	129	29,5	19	8,7
Összesen	436	100,0	218	100,0

Az 1973-as felvételen választ nem adók száma igen magas 29,5 %. Sajnos nem lehet tudni, hogy ez a szám tudatlanságot vagy szemérmességet takar. 1983-ban hallgatóink már nyiltabbak, a választ nem adók száma csak 8,7 %.

Nagyon érdekes, hogy 10 év alatt ebben a korosztályban nem nőtt a hormonális fogamzásgátlók népszerűsége, viszont jelentősen megemelkedett a mechanikus fogamzásgátlás ismerete.

1973-ban még csak kevéssé volt ismert a GyES, vagyis, hogy a gyermek 3 éves koráig az édesanya otthon maradhat. Ez a család szempontjából nagyon fontos intézkedés ma már sokat vitatott valóság.

Tervek a Gyes igénybevételével kapcsolatban

6. tábla

A válasz időpontja	Igénybe venni		Részben /1-2 évre/		Nem venné igénybe		Nincs válasz		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
1973	388	89,0	22	5,0	9	2,0	17	4,0	436	100,0
1983	218	100,0	-	-	-	-	-	-	218	100,0

1973-ban még nagyobb a bizonytalanság a fiatalokban a Gyes-sel kapcsolatban. Napjainkban bár a sajtóban, rádióban, TV-ben beszélnek a "Gyes neurózisról" mégis minden védőnő hallgató maga szeretné gyermekét 3 éves korig nevelni és nem kívánja a bölcsődét igénybe venni.

7.1.1 Következtetésem a kérdőívre adott válaszok alapján

- 10 év alatt nem változott a leányok elképzelése arra vonatkozóan, hogy leendő családjukban több gyereket neveljenek. Nem sikerült kialakítanunk a 3 gyerekes családeideált. Természetesen ez nem csak az iskolai családi életre nevelés rovására írható, számtalan tényező játszik itt is szerepet.

- Örvendetes, hogy emelkedett azoknak a száma, akik úgy kívánnak élni, hogy családjukat megtervezik. Vagyis mindaddig védekeznek a teherbeesés ellen, amíg a gyermekvállalás ideális körülményeit meg tudják teremteni.

- A családtervezés módja nem közömbös a születendő gyermekek egészsége szempontjából. Lényeges fejlődésnek tartom, hogy az 1983-as mintában szereplők ismerik a nem kívánt terhességek megelőzésének módját. Elgondolkasztó azonban, hogy az orális fogamzásgátlókkal párhuzamosan napjainkban a hallgatók 25,2 %-a alkalmazna mechanikus módszereket, melyeknek Pearl indexe: 6-28, szemben az orális anticoncepcióval, ahol a Pearl index 0,2-1,7. /Pearl index a teherbeesési arány számítási módja, 100 nőnél 1 év alatt hány terhesség jön létre./ 11./

- Az anyaság megbecsülését jelenti véleményem szerint, hogy 1983-ban a megkérdezett vizsgálati személyek mindegyike igénybe venné a gyermekgondozási segélyt és maga szeretné nevelni gyermekét.

Összegezve megállapíthatom, hogy némi eredményemár mutatkozik a tudatos családtervezésre való iskolai nevelésnek.

7.2 II. vizsgálat

A védőnők véleménye az általános iskolában végzett munkájukról

Vizsgálati módszer: kérdőív /2.sz. melléklet/

Mintaszám: 120 fő

Vizsgálat ideje: 1983

Vizsgálat helye: OTKI Eü Főiskolai Kar

Vizsgálat célja: Körzetben dolgozó védőnők iskolai munkával kapcsolatos tapasztalatainak elemzése

Védőnői munkával eltöltött évek száma

1. tábla

	- 5	6 - 10	11 - 15	16-20	21-25	26 -	Össze- sen
	éve dolgozik védőnőként						
Abszolút szám	2	52	37	15	9	5	120
Százalék	1,7	43,3	30,8	12,5	7,5	4,2	100,0

Munkahely szerinti eloszlás

2. tábla

Munkahely helye	Védőnők	
	száma	százalék
Főváros	6	5,0
Város	60	50,0
Község	54	45,0
Összesen	120	100,0

A védőnői munka tartalmát, módszereit befolyásolja az a terület, ahol munkáját végzi.

A védőnői körzet minősége

A védőnői körzet két féle lehet. Ha a védőnő általános vagyis körzeti orvos mellett dolgozik, akkor általános körzetről beszélünk. Itt a védőnő munkáját önállóan végzi az anya-, csecsemő- és gyermekvédelem területén. Így az iskolában is. Ilyen körzetek általában kisebb városokban, községekben vannak.

A fővárosban és a városokban már kialakult a szakorvosi hálózat. Itt a védőnő közvetlen munkatársa a gyermekorvos. Az iskolai munkát is kettőjüknek kell végezni.

A védőnői körzet minősége

3.tábla

A körzet minősége	száma	A védőnők százalék
általános	51	42,5
szak	69	57,0
Összesen	120	100,0

A második és harmadik tábla összehasonlítása azt mutatja, hogy annak ellenére, hogy a védőnők 45 %-a dolgozik községekben csak 42,5 % munkatársa általános orvos. Vagyis néhány községben már szakorvos végzi a gyógyító, megelőző gyermekellátást.

Szereti-e az iskolai munkát?

Mint dolgozatomban megírtam a védőnő az anya-, nő és gyermekvédelem területén dolgozik és csak munkaidejének 25 %-át töl-

ti iskolában. Rendkívül fontos, hogy ezt a munkát kedvvel végezze. Szereti-e az iskolai védőnői munkát?

4. tábla

	A védőnők	
	száma	százalék
Szereti	58	48,3
Nem szereti	46	38,3
Nincs válasz	16	13,4
Összesen	120	100,0

- Valamely munka eredményességét nagyban befolyásolja, hogy kedvvel, szeretettel végzi-e valaki. Különösen vonatkozik ez a gyermekekkel való foglalkozásra. Külön elemeztem, hogy miért érzik jelentősnek az iskolai munkát azok a védőnők, akik szívesen végzik.

A védőnői iskolai munka motivumai

5. tábla

Szívesen végzi az iskolai munkát, mert:	A védőnők száma	százalék
- érdekli ez a munka	10	17,3
- fontosnak tartja a megelőzés szempontjából	4	6,9
- betegségek felkutatásának lehetősége	2	3,4
- fontos számára a gyermekekkel való kapcsolat	14	24,1
- változatosnak érzi	4	6,9
- egészséges életmód alapjainak lerakása	4	6,9
- nincs válasz	20	34,5
Összesen	58	100,0

Amikor a főiskolai felvételikén megkérdezzük a hallgatókat, hogy milyen elgondolás alapján választották a védőnői hivatást, 90 %-ban a gyermekszeretetet jelölik meg motivumként. Ugy tűnik ez a szeretet az iskolásgyermek gondozásában is szerepet játszik.

Sajnálatos módon senki nem vallja a megkérdezett védőnők közül, hogy az iskolai nevelőmunkába való bekapcsolódás miatt szereti az iskolai munkát.

Nem végzi szívesen az iskolai védőnői munkát a megkérdezettek 38,3 %. Nyílt kérdés feltevésével igyekeztem megvizsgálni ennek okát.

Az iskolai védőnői munkát nem szereti

6. tábla

Oka	száma	A védőnők százalék
Az iskolában nem igénylik ezt a munkát	2	4,4
Zavarja a tanítást	12	26,1
Nem értékelik ezt a munkáját	2	4,4
A sok adminisztráció miatt ami ezzel a munkával jár	14	30,1
Egyéb elfoglaltságai miatt nincs erre elegendő ideje	6	13,1
Nem kap munkájához támogatást az iskolától	2	4,4
Tárgyi feltételek hiánya	2	4,4
Tudását hiányosnak érzi	2	4,4
Nem válaszolt	4	8,7
Összesen	46	100,0

A táblázat alapján megállapítható, hogy a védőnők 30,1 %-a az iskolai munkával járó sok adminisztráció miatt vesztí el kedvét ettől a munkától.

Sok esetben /26,1 %/ azt érzik, hogy munkájukkal zavarják a pedagógusok munkáját. Különösen nagy problémát jelent ez az öt napos munkahét bevezetése óta. Az iskolai egészségügyi munkát úgy kell ütemezni, hogy a tanítási órákat ne zavarja. Az egy műszakban, tehát csak délelőtt tanító iskolákban ez azt jelenti, hogy csak a délutáni órákban végezhet mindennemű iskolai munkát a védőnő. A napközibe járó gyerekek esetében ez nem jelent nagy problémát. Rendkívül nehéz azonban ott, ahol sok a bejáró és pl. vonattal, távolsági autóbusszal - vagyis menetidőhöz kötött járművel - tudják csak megközelíteni az iskolát.

Számomra megdöbbentő volt, hogy bár csak elenyésző arányban, de mégis okként jelölte meg körzeti védőnő, hogy ehhez a munkához tudását kevésnek érzi. A védőnőképzést 1975-ben főiskolai rangra emelték. Ettől az időtől kezdve a főiskolai tanterv előírja a védőnők nevelőmunkára való alapos felkészítését. Ezt a tényt dolgozatom első részében részletesen bizonyítottam.

- Ahhoz, hogy a védőnő tudatosan vegyen részt az iskolai nevelőmunkában ismernie kell az Általános iskola Nevelési Tervét.

Az iskolai nevelési terv ismerete

7. tábla

	A védőnők	
	száma	százalék
Ismeri	54	45
részben ismeri	28	23,3
nem ismeri	24	20,0
nem válaszolt	14	11,7
Összesen	120	100,0

Sajnos a védőnők alig valamivel több mint fele ismeri akár csak részben is az iskola nevelési tervét.

Az OTKI Eü Főiskolai Kar Védőnőképző Szakán tanítási órán ismertetjük meg hallgatóinkkal az Általános Iskolai Nevelési Terv rájuk is vonatkozatható előírásait.

- Választ kerestem arra, hogy a védőnők miként értékelik az általános iskolában jelenlétüket. Tudják-e, hogy munkaidejüknek minden percében valamilyen módon nevelőmunkát végeznek.

Iskolai nevelőmunkában való részvétel

8. tábla

	A védőnők	
	száma	százalék
Részt vesz	84	70,0
Nem vesz részt	18	15,0
Nem válaszolt	18	15,0
Összesen	120	100,0

A megkérdezettek 70 %-áról mondhatjuk tehát, hogy tudatosan végzi nevelőmunkáját.

- Azoktól a védőnőktől, akik az előző kérdésre igennel válaszoltak, megkérdeztem, hogy véleményük szerint a nevelőmunkájuk miként, milyen alkalmakon koncentrálódik.

A védőnők nevelőmunkában való részvétele

9. tábla

Alkalom	A válaszok száma ^{x/}
1. osztályfőnöki óra tartása	20
2. elsősegély nyújtó tanf.	27
3. egészségügyi felvilágosító előadás	26
4. csecsemőápolási tanfolyam	30
5. családi életre nevelés	16
6. egészséges életmódra nevelés	20
7. egészségügyi vetélkedőre felkészítés	2
8. örsi foglalkozás tartása	2
9. nevelői értekezleten való részvétel	2

X/ Egy válaszadó több területet is megjelölhetett./

A védőnők kilencféle iskolai elfoglaltságot jelöltek meg, amely véleményük szerint nevelői munkára ad lehetőséget.

- A védőnő iskolában végzett munkájának hatékonyságát nagyban befolyásolja, hogy a nevelőtestülethez tartozónak érzi-e magát. Kap-e segítséget a pedagógustól, illetve igénylik-e közreműködését az iskolai nevelőmunkában.

A védőnő és a pedagógusok kapcsolata

10. tábla

	Igénylik a védőnő segítségét	nem igénylik	nincs válasz	Össze- sen
Abszolút szám	90	12	18	120
Százalék	75,0	10,0	15,0	100,0

A megkérdezett védőnők háromnegyede érzi, hogy munkájára számítanak az iskolában. Megkérdeztem, hogy mely területek ezek:

11. tábla

Kért segítség iránya	alkalom ^{x/}
1. Felvilágosító munka	44
2. Tisztasági vizsgálat	16
3. Versenyre felkészítés	3
4. VV tanfolyam tartása	4
5. Fertőzések gyanuja esetén	4
6. Tetvesség esetén	14
7. Gyermeknél előforduló tanulási problémával	4
8. Egészséges életmódra nevelés	4
9. Csecsemőápolási tanfolyam tartása	14
10. A serdülőkori higiéniai problémák megoldása	8
11. Beiskolázáshoz	2
12. Pályaválasztáshoz	3
13. "V" gyermek látogatása a pedagógussal	10
14. Házi betegápolási tanfolyam	4
15. Nevelési értekezleten való részvétel	2
16. Családi nevelésre felkészítés	4

x/ egy védőnő több alkalmat is megjelölt.

A kapott válaszokat értékelve megállapíthatom, hogy a családi életre neveléssel kapcsolatban 3 alkalmat, a nemi neveléssel kapcsolatosan 4 alkalmat jelöltek meg a védőnők, amikor a pedagógusok a segítségüket kérték.

7.2.1 Vizsgálatom alapján a következőket állapítottam meg:

- A megkérdezett védőnőknek több mint fele szakorvos mellett végzi munkáját. Az iskolai nevelőmunka szempontjából ez azt jelenti, hogy az orvosnak is heti nyolc órát kell az iskolában eltöltenie, tehát a munka megoszlik és a védőnőnek több ideje marad a gyerekekkel való egyéni foglalkozásra.

- A vizsgálati személyek 48,3 %-a kedvvel végzi az iskoláskor gyermekek gondozását. E munka jelentőségét abban látják, hogy a gyermekekkel szoros kapcsolatot tudnak létesíteni, mely kapcsolat alapja a későbbi védőnői munka eredményességének. /Betegségek időben történő felismerése, egészséges életmód iránti igények felkeltése, megelőző szemlélet alkalmazása./

- A megkérdezett védőnők nagy része, 38,3 % nem szívesen véggez iskolai munkát. Ennek sajnos valószínű az az eredménye, hogy nem is végzi jól! Viszolygásuk okaként jelölték meg azt, hogy munkájukat nehezíti a pedagógusok hozzáállása, mivel a védőnőt az oktató munka hátráltatójaként fogadják. Ezen csak úgy lehet segíteni, hogy mind a pedagógus mind a védőnő ismerje el a másik munkájának fontosságát és a kölcsönös megértés, segíteni akarás alapján szervezzék meg tevékenységüket.

- Feltevésem szerint a védőnők nem végeznek tudatos nevelőmunkát az iskolában beigazolódott. Annak ellenére, hogy szübjektiven úgy érzik, hogy "nevelnek" /70 %/, de a részletes válaszokból kitűnik, hogy lehetőségeik alig egy részében tudatos ez a nevelőtevékenységük.

7.3 III. vizsgálat

Iskolás gyermekek véleménye a családi életre való felkészítésről illetve a szexuális felvilágosításról, a témával kapcsolatba felmerülő kérdések.

A családi életre nevelés és a nemi nevelés a nevelés folyamatában valósul meg, tudatos és spontán hatások révén. A gyermekek környezetükből sok olyan tudásra, fél tudásra tesznek szert, amely még életkorukhoz viszonyítva korai, vagy téves elképzelésekre ad lehetőséget.

A gyermek ilyen irányu tudásáról, az őket foglalkoztató problémákról névtelenül, írásban beadott kérdéseik alapján szerzhetünk tudomást.

Vizsgálat módja: 1./ A védőnő által tatott osztályfőnöki óra előtt névtelenül feltett kérdések elemzése

2./ Kérdőív / 4.sz. melléklet /

Vizsgálat helye: 4 Budapest-i, illetve 4 vidéki iskola VIII. osztálya:

- Bp.XI. Bogdánfy Ödön Ált. isk. VIII. oszt.
n: 46
- Bp.XIX. Kossuth tér 7. VIII. oszt.
n: 47
- Bp.XVII. Szabadság u. VIII. oszt.
n: 69
- Bp. Jókai Mór Ált. isk. VIII. oszt.
n: 61

- Vasszentmihály VII-VIII. oszt.
n: 42
- Csorna VIII. oszt.
n: 60
- Nagycenk VIII. oszt.
n: 25
- Jászalsószentgyörgy VIII. oszt.
n: 52

Vizsgálat ideje: 1981/82., 1982/83-as tanév.

Mintaszám: 402 fő

Vizsgálat célja: 1./ A gyermekeket foglalkoztató azon problémák összegyűjtése, amelyre választ a védőnőtől várnak.

2./ A 13-14 éves tanulók véleményét megtudni azzal kapcsolatban, hogy mennyire igénylik az iskolában jelenlévő védőnő nevelő tevékenységét a családi életre nevelés illetve a szexuális felvilágosítás terén.

7.3.1 A védőnők által összegyűjtött kérdéseket a gyerekek érdeklődési köre szerint csoportosítottam. / 3.sz. melléklet /

Az első kérdéscsoport tartalmazza a szexuális szinezettség nélküli kérdéseket. Ezek a kérdések elsősorban higiéniai problémákat tartalmaznak: - Mitől vagyok pattanásos, mit tegyek?

- Mitől zsiros a hajam?

- Lehet-e mosakodni menstruáció alatt?

- Tanácsos-e tampon használni? stb.

Biológiai ismereteik is elég hiányosak. Kérdéseikben a nemi éréssel kapcsolatos felvilágosítást igénylik. Pl:

- Mi a petesejt?
- Mikor termékenyíthető meg?
- Mi a spermium?

A megtermékenyítésre, terhességre, szülésre vonatkozóan is több kérdést tettek fel. Pl:

- Mik a terhesség jelei?
- Milyen a szülés?
- Mitől lesz valakinek iker terhessége?
- Miért nem lehet befolyásolni, hogy fiu vagy lány szülessen? stb.

Igen jelentős, hogy kérdéseikben megjelenik a családi élettel kapcsolatos problémakör is. Pl.:

- Hogyan legyek jóban szüleimmel?
- Hogyan neveljem majd gyermekemet?

A szexuálisan színezett kérdések alakulása a következő:

A szerelem, párkeresés, párválasztás témakörében:

- Mi a szerelem?
- Mi a szerelem igazi jele?
- Betegség-e a szerelem?

Foglalkoztatja őket, hogy mi a nemi élet elkezdésének ideje. Tettek fel kérdést a nemi aktusra, közösülésre vonatkozóan is.

- Pl:
- Megkezdhetem-e a nemi életet? /13 éves lány vagyok/
 - Mit von maga után?

- Lehet-e közösülni, ha menstruálok?
- Mennyi ideig tart egy-egy aktus?
- Lehetek-e terhes szüzen?
- Fáj-e, ha elveszik a szüzességem?
- Kell-e félni a közösüléstől?
- Mi a férfivé válás jele?
- Hány éves kortól kezdődik a fiu és leány között a szexuális kapcsolat?

Felmerült, hogy mikor lehet teherbe esni, hogyan kell védekezni.

- Pl:
- Mi a leghatásosabb védekezési mód?
 - Van-e a fiuknak is tabletta? stb.

Érdekes módon foglalkoztatja a gyermekeinket a meddőség, impotencia, frigiditás fogalma is. Pl:

- Igaz-e, hogy ha szódavizet iszom impotens leszek?
- Mi a völegénybetegség?
- Betegség-e, ha onanizálok?

A nemi betegségekkel kapcsolatban is tettek fel kérdéseket. Pl:

- Igaz-e, hogy ha nemi beteg után leülök a padra én is elkapom?

Elvi etikai kérdéscsoportba a következő kérdéseket soroltam. Pl:

- Miért fontos, hogy az emberek szexuális életet éljenek?
- Aki felnőtt, mindenkinek fontos-e a szexuális élet?
- Fontos-e, hogy nyíltan beszéljünk róla, ha igen miért?
- Ha a felnőtteknek fontos a nemi élet, a fiatalokat miért tiltják tőle?

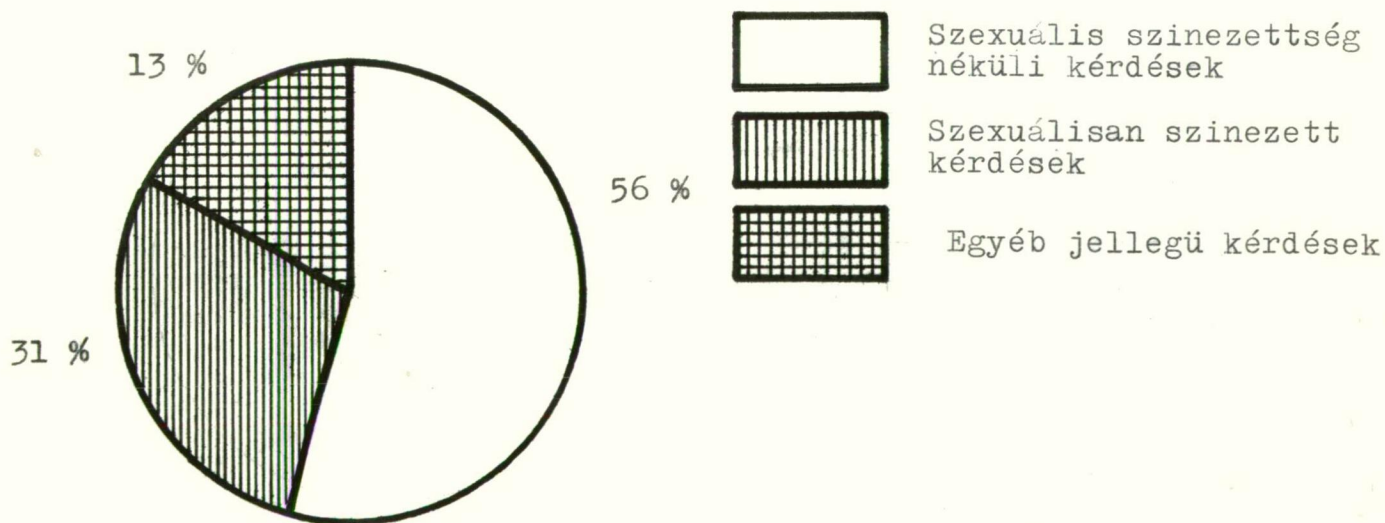
- Miért magas hazánkban a válások száma?
- Mi az, hogy ösztön? /a szexuális életben/

Egyéb jellegű kérdések a következők. Pl:

- Van-e a gyermekeknek is külön nőgyógyász orvosuk?
- Mit csinálnak velük, ha meg kell ott jelenni valamilyen okból?
- Van-e titoktartás és az mire kötelez?
- Mi a "kaparás"?

A példákkal érzékeltetni szerettem volna, hogy a tanulóknál nagyon sok kérdés fogalmazódik meg. Feltétlenül módot kell találnunk, hogy nyílt válaszokat adjunk, természetesen a gyermekek életkorát figyelembe véve.

Az írásban beadott kérdések tartalom szerinti megoszlása

A kapott kérdések összegzése alapján elmondhatom, hogy a VIII. osztályos tanulókat több olyan biológiai jellegű probléma is foglalkoztatja, amelyre a választ a tanórán megkaphatná. Pl.: Elsőd és másodlagos nemi jelleg, nemi működés, stb.

A II.-III. csoportba sorolt kérdésekre a családi életre nevelés óra keretében a védőnő tudása, felkészültsége alapján szakszerű válaszokat adhat.

7.3.2 13-14 éves gyerekek véleménye az iskolai védőnő nevelőtevékenységével kapcsolatban.

A 4.sz. mellékletként csatolt kérdőívre adott válaszokat két csoportba összesítettem, aszerint, hogy a vizsgálati személyek budapesti vagy vidéki iskolába járnak-e?

Mintaszám:

budapesti iskolás: 223

vidéki iskolás: 179

Összesen 402

A budapesti mintában 2 budai, 2 pesti iskolát kerestem meg. Az iskolákban a kérdőívek kitöltésében védőnők voltak segítségemre. A kérdőívek kitöltése előtt a gyermekek szóbeli utasítást kaptak, valamint folyamatos segítséget, ha erre igényük volt.

A család fogalmának meghatározása

12. tábla

	Budapest		Vidék		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%
Pontosan meghatározta	150	67,2	108	60,3	258	64,1
Kissé pontatlanul határozta meg	45	20,2	56	31,2	101	25,1
Rosszul határozta meg	13	5,8	13	7,3	26	6,5
Nem válaszolt	15	6,8	2	1,2	17	4,3
Összesen	223	100,0	179	100,0	402	100,0

A tanulók 64,1 %-a jól fogalmazta meg, hogy mit ért a család fogalmán. Tekintettel arra, hogy 13-14 éves gyerekekről van szó a pontatlan meghatározást is jónak fogadhatjuk el és így a gyerekek nagy részéről nyugodtan kijelenthetjük, hogy tudja mit jelent a család /89,2%/. A budapesti és vidéki gyerekek között nincs lényeges különbség.

A tanulók elképzelése családjukról

13. tábla

	Budapest		Vidék		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%
Nem tudom	7	3,2	12	6,7	19	6,0
Mint a miénk	73	32,8	50	28,0	123	30,0
Békés, boldog, gyermekkel	135	60,5	117	65,3	252	62,0
Nincs válasz	8	3,5	-	-	8	2,0
Összesen	223	100,0	179	100,0	402	100,0

A táblázatból kitűnik, hogy a tanulóknak csak 30 %-a érzi azt a családot ideálisnak amelyben él. A budapesti gyerekek 32,8 %-a, a vidékiek 28 %-ban.

A békés, boldog családi élet, amelyben több gyermek él a gyermekek 62 %-ának vágyai közé tartozik.

Mit értesz családi életre nevelésen?

14. tábla

	Budapest		Vidék		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%
nem tudja	29	13,0	47	26,2	76	19,0
szülők utánzása	70	31,0	47	26,2	117	29,0
védőnő tevékenysége	18	8,0	22	12,2	40	10,0
szülő, pedagógus, védőnő együtt	89	40,0	55	31,0	144	36,0
nincs válasz	17	8,0	8	4,4	25	6,0
Összesen	223	100,0	179	100,0	402	100,0

A válaszok értékelése kapcsán megállapíthatjuk, hogy a gyerekek legnagyobb százalékban /36,0/ a szülő, pedagógus, védőnő együttes tevékenységét tekintik a családi életre nevelés módjának. Érdekes jelenség, és a tanulók megfontolt választ tükrözi, hogy a 2. kérdésre adott válaszokban a tanulók 30 %-a tekinti saját családját példáját követésre méltónak, valószínűleg ugyanezen gyermekek /29 %/ írták azt, hogy a családi életre nevelés fogalmán a szülők utánzását értik.

A tanulók segítői a boldog családi élet megvalósításában

15. tábla

	Budapest		Vidék		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%
szülő, testvér, barát	89	40,0	64	36,0	153	38,0
szülő, pedagógus	58	26,0	32	18,0	90	22,0
csak védőnő	21	10,0	21	12,0	42	10,0
szülő, pedagógus védőnő	48	21,0	62	34,0	110	28,0
nincs válasz	7	3,0	-	-	7	2,0
Összesen	223	100,0	179	100,0	402	100,0

A gyerekek többsége úgy érzi /38 %/, hogy közvetlen környezetéből szüleitől, testvéreitől, barátaitól kapja a legtöbb információt. Csak a védőnőt, mint nevelőt a gyerekek 10 %-a jelölte meg. Tekintettel arra, hogy a kérdőíveket a védőnő segítségével töltötték ki a válaszok validitása megkérdőjelezhető. A tanulók 28 %-a érzi, hogy a vele foglalkozó felnőttek, szülő, pedagógus, védőnő egyaránt segítik őket abban, hogy a családi életre való felkészülésük eredményes legyen.

Kihez fordul segítségért a tanuló?

16. tábla

	Budapest		Vidék		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%
szülő	97	43,0	63	35,0	160	40,0
testvér	10	5,0	11	7,0	21	5,0
barát	18	8,0	28	16,0	46	11,0
védőnő	22	10,0	25	14,0	47	12,0
pedagógus	49	22,0	38	21,0	87	22,0
könyv	22	10,0	14	8,0	36	9,0
nincs válasz	5	2,0	-	-	5	1,0
Összesen	223	100,0	179	100,0	402	100,0

A tábla vizsgálatakor megállapíthatjuk, hogy a gyerekek 40 %-a fordul bizalommal a szüleihez, ez az arány Budapesten jobb, 43 % vidéken viszont csak 35 %.

A vidéki gyerekek barátaikhoz bizalmasabbak mint a budapesti gyerekek.

A pedagógusok mind két gyermekcsoport bizalmát egyformán élvezik /22% - 21%/.

A védőnőt és a könyvet, mint a tudás forrását Budapesten azonos számban jelölték a gyerekek /10%/ . Vidéken azonban nagyobb bizalommal fordulnak a védőnőhöz. /14%/

Miben várnak segítséget a gyermekek a védőnőtől?

17. tábla

	Budapest		Vidék		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%
Egészséges életmód kialakítása	69	31,0	43	24,0	112	28,0
egészségügyi, biológiai és higiéniai ismeretek nyújtása	83	37,0	74	41,0	157	39,0
családi életre, nemi életre nevelés	71	32,0	62	35,0	133	33,0
Összesen	223	100,0	179	100,0	402	100,0

A tanulók a védőnőtől leginkább az egészségügyi, biológiai és higiéniai ismereteik bővítését várják, vidéken nagyobb arányban /41%/ mint Budapesten /37%/.

A következő kérdés feltevésével arra kerestem választ, hogy a gyerekek olvasnak-e egészségügyi témájú könyveket.

18. tábla

	Budapest		Vidék		Összesen	
	szám	%	szám	%	szám	%
igen	179	80,0	147	82,0	326	81,0
nem	44	20,0	32	18,0	76	19,0
Összesen	223	100,0	179	100,0	402	100,0

A kérdések alapján kapott válaszokból az tűnik ki, hogy a gyerekek 81 %-a olvasott már egészségügyi témájú könyvet.

7.4 Pedagógusok ismeretei az iskolában dolgozó védőnők munkájáról

A pedagógusok és védőnők munkakapcsolata meghatározza az eredményes nevelőmunkát a családi életre nevelés és szexuális felvilágosítás területén. Ezért tartottam szükségesnek irányított beszélgetés segítségével a pedagógusok ismereteit feltárni az iskolai védőnői munkával illetve a védőnők képzettségével kapcsolatban.

Vizsgálat helye: 8 budapesti és 2 Pest-megyei iskola

Vizsgálat ideje: 1983/84-es tanév.

Vizsgálati módszer: interju / 5.sz. melléklet/

Mintaszám: 30

A válaszadók nevét nem jegyeztem fel, ennek hatására - feltevésem szerint - őszintébb válaszokat kaptam. A mintát úgy állítottam össze, hogy lehetőleg az igazgató, igazgató-helyettes, Vöröskeresztes-tanár titkár szerepeljen a válaszadók között. Az iskolákat előzetes bejelentkezés nélkül látogattam meg. Az iskolai védőnőt nem értesítettem vizsgálatomról.

A minta megoszlása

19. tábla

	Budapest	Pest-megye
igazgató	4	1
igazgató h.	10	1
VK tanár	5	2
egyéb	5	2
Összesen	24	6

Az iskolában dolgozó védőnőt minden pedagógus ismeri. Arra a kérdésemre, hogy a védőnő tagja-e a tantestületnek, a következő válaszokat kaptam:

20. tábla

	Budapest	Pest-megye
igen	8	5
nem	16	1
Összesen	24	6

Az igazgatóktól kapott válasz igen volt, a beosztott pedagógusoknak általában nincs tudomása arról, hogy a védőnői munkaköri leírás alapján a védőnő tagja a tantestületnek.

A pedagógusok véleménye megegyezik abban, hogy a védőnő nevelőmunkát végez az iskolában. Arra a kérdésemre, hogy a nevelés mely területén, szinte kivétel nélkül azt válaszolták, /27%/ hogy az egészséges életmód, a testápolás, a szexuális

felvilágosítás terén. Három tanár említette azt is, hogy a családi életre nevelés területén is van szerepük /csecsemőápolási tanfolyam/.

A megkérdezettek közül 11-en tudták, hogy a védőnőképzés jelenleg főiskolai keretek között folyik, de hogy az elsajátítandó tananyagban a neveléelmélet, általános pszichológia, neveléslélektan milyen nagy óraszamban szerepel, mindenkinek meglepetést okozott. /75 óra elmélet, 75 óra gyakorlat./ Több pedagógustól kaptam azt a választ, hogy véleménye szerint a védőnő által elfoglalt hely az iskolában teljes egészében a védőnő személyiségétől függ, tekintettel arra, hogy pl. tudomása /770 fős iskola egyik igazgatóhelyettese/ szerint az iskola vezetői közül senkinek a munkaköri leírásában nem szerepel az iskolai védőnővel való kapcsolattartás.

A pedagógusok általában akkor kérnek a védőnőtől segítséget, ha pl. az "Ifju egészségőr" mozgalomban előadást kell tartani. Arra a kérdésemre, hogy miért nem kérik fel a védőnőt, hogy önállóan tanfolyamon vezessen szakköri foglalkozást, az egyik igazgatónő azt mondta, hogy ez nem megengedhető, mert csak pedagógus jelenlétében végezhet ilyen munkát az iskola területén védőnő!

Három iskolában kaptam azt a választ pedagógusoktól, hogy a védőnőt alig ismerik, mivel mindig "rohan"!

A pedagógusok közül 27-en azt mondták, hogy minden segítséget szívesen fogadnak, de azon kívül, hogy a szexuális fel-

világosítással kapcsolatos osztályfőnöki órák tartását átengedik, csak tanórán kívüli tevékenységben tudják a védőnő részvételét elképzelni. /Vöröskeresztes tanfolyam, Elsősegélynyújtó tanfolyam./

Egy budapesti iskola tanítói oklevéllel rendelkező igazgatóhelyettese említette, hogy sajnálatos módon az iskolákon belül egy egészségtelen hierarchia létezik, melynek legalsó fokát foglalja el a védőnő.

Minden pedagógus akivel beszélgettem, rendkívül segítőkésznek mutatkozott, megerősítve bennem azt a meggyőződést, hogy nagyrészt a védőnőn múlik, hogy mennyire fogadják el munkatársként személyét.

8. Kiegészítések, javaslatok

Dolgozatomban az általános iskolában folyó nevelőmunka egy részét, a családi életre illetve a helyes nemi életre nevelést elemeztem. Vizsgálatom tárgya, hogy a védőnő ebben a munkában milyen helyet foglal el.

A nemzet jövőjének szempontjából döntő fontosságu, hogy a felnövekvő nemzedék hogyan viszonyul családjához, hány gyermek felnevelését vállalja és ennek a nevelési feladatnak miként tesz eleget. Nem közömbös a születendő gyermekek egészségi állapota sem, ezért fontos, hogy a fiatalok szexuális magatartása ne legyen szabados, hanem megfontolt, tudatos párválasztás után alapítsanak családot. Fogadják el a monogám családtípust és ne döntsenek az első összekoccanás után a válás mellett.

Évszázadok során a fiatalokat ezekre a feladatokra a családok készítették fel spontán, saját példájukkal illetve tudatosan amikor pl. a lányokat a háztartás vezetésére tanították.

Napjainkban, amikor a családok helyzete megváltozott a nők munkába állása révén, ezt a nevelési feladatot nagyobb mértékben kell az iskolában atvállalni, mint eddig.

Az iskolában dolgozó pedagógus munkája számtalan irányu. Feladata elsősorban az ismeretközlés és természetesen a folyamatos nevelés, nemcsak a művelődési javak átadása, hanem a pszichikus tulajdonságok az érzelem, akarat stb. fejlesztése is.

A családi életre és szexuális életre neveléshez szükséges tudásanyagot nem minden pedagógus birtokolja egyenlően. A fiatal, 1975 után végzett tanárokat már a főiskolai képzés során felkészítették erre a munkára. Azonban közülük is előnyösebb helyzetben vannak a biológia szakosok, mert e témában speciális a tudásuk.

Az Általános Iskolai Tanterv konkrétan az osztályfőnök feladatává teszi a családi életre nevelést és ezen órák keretében biztosít tanítási órát is erre a célra.

Az osztályfőnökök rendkívül szélsőségesen valósítják meg ezen feladatukat. Vannak akik pl. a szexuális témákat tabuként kezelik, "elhallgatják", a meghívott orvos-szülő által megtartott "felvilágosító" előadásra szűkítik. Jártam olyan iskolában, ahol a gyerekek a VIII. osztályban az ilyen óra végén nevetve jegyezték meg, hogy már megint elmondták, hogy hogyan mosakodjunk menstruáció idején.

Az iskolában dolgozó védőnőnek ismernie kell az adott iskolában tanító pedagógusok e témával kapcsolatos állás-

foglalását. El kell érnie, hogy őt bizzák meg a családi életre neveléssel kapcsolatos órák megtartásával és így IV. osztálytól megvalósíthatja a folyamatos, életkoruknak megfelelő nevelést.

Mind a családi életben, mind a szexuális magatartásban rendkívül jelentősége van az érzelemnek. Ezért lényeges, hogy tudatosan fejlesszük gyermekeink pszichikai tulajdonságait.

"Nem elég tudni a jót, kívánnunk kell megvalósulását. Ez azt jelenti, hogy az erkölcsös cselekvésben, magatartásban nagyon lényeges az érzelmi mozzanat, az erkölcsi tudatosság-hoz pozitív erkölcsi érzelmeknek kell kapcsolódniuk. Csak az átérzett erkölcsi és világnézeti ismeretek válhatnak meggyőződésünkké, és csak a meggyőzés lehet cselekvésre, tetterre sarkalló erő." 12./

Az érzelmeknek, akaratnak nevelése szintén komplex feladat. A védőnőnek is tudatosan részt kell vállalnia az iskolai munka ezen területén is.

A családi életre nevelésben hangsúlyozni kell az egymásért való cselekvés fontosságát, az önzetlenséget, megértést, segítségnyújtást, kényelmetlenségek vállalását, lemondást stb.

A szexuális nevelésben ki kell alakítani a másik nem megbecsülését, tiszteletét. Fejlesztteni kell a gyermekek aka-

ratát, önuralmát a nemi élet megkezdésével kapcsolatban. Hangsúlyozni kell, hogy a személyes vonzalom, a szerelem legyen motiválójuk a szexuális kapcsolatuk kialakításában, melynek ideje nem sürgős, sőt az általános iskolások között felesleges, tilos.

Az iskolai védőnő ismeri a gyermekek egészségi állapotát, nemi fejlődésük menetét. Alkalma van egy-egy tulfejlett, vagy családi környezete miatt a nemi életben "jártas" gyermekkel egyénileg foglalkozni annak érdekében, hogy az osztályközösséget megóvja a korukhoz nem illő "tudás" megszerzésétől. /Pl. egyik védőnő leírta, hogy egy V. osztályos cigánytanuló, aki egy ágyban aludt szüleivel "felvilágosító órát" tartott osztálytársainak, olyan kifejezéseket használva, melynek értelmezése még a felnőtt számára is nehézséget okozott./

A családi életre nevelés sikerének tekinthetjük, hogy az I, vizsgálatomban szereplő 120 Védőnőképző Szakos hallgató mindegyike maga szeretné 3 éves koráig gyermekét nevelni. Ennek azért van jelentősége, mert a leányok egyrészt érzik, hogy az anyai szerep vállalása milyen szép és jelentős, másrészt az eljövendő családok ily módon követendő mintákká válhatnak.

Szerencsére eltűnt az a nézet, miszerint a háztartást vezető, gyermekét maga nevelő nő "alacsonyabb rendű" lenne, mint a munkába járó társa. Felismertük, hogy az élet első

éveiben az anyai gondozás döntő a gyermek egészséges fejlődése, teljes személyiséggé válása szempontjából. Ismét "rang" lett édesanyává lenni. A gyermeket szülő nők 90 %-a igénybe veszi a GyES-t, de sajnos megjelent korunk új betegsége a GyES neurózis. Ennek oka, hogy a fiatal anyák nem tudják a kisgyermek mellett napjukat értelmes módon eltölteni. Nem tudják idejüket beosztani, a háztartás vezetése, a főzés, mosás, takarítás stb. naponta ismétlődő kényszere életüket monotonná teszi és ez sokszor elnyomja a gyermek okozta öröm érzését.

Ezek az édesanyák az 50-es években voltak gyerekek, amikor szüleik egy új életformát tanultak, vagyis azt, hogy hogyan alakul a család élete mikor a nő munkát vállal. Nem tudták, nem tanulhatták meg édesanyjuktól a háztartás vezetését, a jó időbeosztást. Azt látták, hogy édesanyjuk este hajszoltan, kényszerből végzi a házimunkát. Kimaradt az életükből, hogy 3-4 éves korukban tésztát gyurjanak, söprögessenek édesanyjukkal.

Ezeknek a tevékenységeknek a megtanítását is az iskolának kellene átvenni. Vannak ilyen törekvések pl. főzés tanítás fiuknak, lányoknak. Szabás, varrás, kézimunka szakkörök, amelyekben az esztétikai nevelés mellett az alkotás örömét is adhatjuk gyermekeinknek.

A védőnő családlátogatásai során felkutathatná azokat a szülőket, nagyszülőket akik vállalnák, hogy a gyerekeknek megmutatnák gondosan berendezett éléskamrájukat, barkácműhelyüket esetleg kiskertjüket.

Igen nagy hangsúlyt kell fektetnünk arra, hogy a családi munkamegosztás szükségességét hangsúlyozzuk. Bár évtizedek óta beszélünk a nők "egyenjogúságáról" mégis nagyon sok családban élnek hagyományok mely szerint a háztartás vezetése kizárólag a nő feladata. Ezért szükséges pl. háztartási, csecsemőápolási ismereteket fiuknak, lányoknak egyaránt megtanítani.

A nemi nevelésben elért eredménynek tekinthetjük, hogy az általam vizsgált 19-20 éves lányok mindegyike tisztában van a családtervezés jelentőségével, ismeri a nem kívánt terhességek megelőzési módszereit. Ugyanakkor ez a tudás sajnos mint gyakorlat nem valósul meg. Bizonyítja ezt a KSH adata, miszerint 1982-ben 78 682 terhességmegszakítást végeztek.

Ez a tény felhívja a figyelmünket, hogy az ismeretnyújtás nem elegendő, meggyőződéssé kell fejlesztenünk a szexuális élettel kapcsolatos magatartási követelményeinket. Ki kell fejlesztenünk a felelősséget tanulóinkban saját egészségükkel kapcsolatban.

Bár vizsgálati anyagomban nem szerepel mégis itt kívánok szólni az iskolákban terjedő káros szokásokról. Sajnos a serdülőkori jelenségek egyike a felnőtté válás siettetése. Ez külsőségek utánzásában nyilvánul meg és ily módon jelennek meg ennél a korosztálynál a következő ártalmas szokások a dohányzás, alkohol fogyasztás és napjainkban a "szipozás". Ezek nem-

csak a gyermek jelenlegi egészségi állapotát károsító tényezők, hanem szokássá válva károsítják a születendő nemzedék egészségét is, nem beszélve a társadalmat károsító hatásaikról. /Deviáns viselkedés/

A pedagógusok mellett a védőnőnek folyamatosan figyelnie kell a gyermekek viselkedését és amennyiben a fenti szenvedélyek valamelyikére utaló jelet észlel azonnal intézkednie kell, a pedagógus és szülő segítségét kérve.

Tekintettel arra, hogy eddig még viszonylag kevés irodalom foglalkozott a "szípozás" testi, lelki hatásával, szeretnék néhány somatikus és pszichés tünetet felsorolni, amelyek felhívó jelleggel bírnak e káros szenvedély jelenlétével kapcsolatban.

- Testi tünetek: a gyermek sápadt, fáradékony, étvágytalan. A szer szedését követően élénk, arca kipirul, gátlásaitól megszabadulva mozgékony, fegyelmezetlen.

- Pszichés tünetek: az euforiás és depressziós magatartás egyaránt figyelmeztető jel. A szípozás "feldobja" a gyereket, de a szer hatásának elmúltával a rossz közérzettel párhuzamosan felébred a lelkiismeret és a gyermek depresszióssá válhat.

- Tanulmányi eredménye romlik, megbizhatatlan lesz. Mindezen tünetek együttes vagy akár részleges megjelenésekor azonnal intézkedni kell. A gyermek családjának ismeretében a védőnő el tudja dönteni, hogy a gyermek milyen motivumok alapján folyamodik a fent említett "élvezeti" szerekhez. Legeny-

hébb okként a már említett utánzási hajlamot említhetném, amely ha csak egyszeri "kipróbálásra" szorítkozik könnyen felszámolható. Sokkal veszélyesebb, ha a család elhanyagoló attitűdje miatt a gyermek "menekülésként" keresi az alkohol illetve a kábítószer adta pillanatnyi kellemes érzést. Ilyen esetben a védőnőnek legalább annyira feladata a családi milió befolyásolása, mint a gyermek állandó ellenőrzése.

Azért tartottam fontosnak a fenti jelenségekre felhívni a figyelmet, mivel az alkohol és a drogok gátlásokat feloldó következménye közismert, s ez a nemi viselkedést is befolyásolja. Tehát rendkívül biztos tudást és meggyőződést kell a tanulóknak kialakítani, hogy esetleges kísértéseknek ellen tudjanak állni, valamint, hogy kudarcok esetén se folyamodjanak a fenti szerekhez. A védőnőnek fel kell ismernie a támasz nélkül élő gyermekeket, meg kell nyerni bizalmukat és szükség esetén a megfelelő módon be kell avatkozni életükbe, hogy ne növekedjék hazánkban a gyermekkori öngyilkosságok illetve öngyilkossági kísérletek száma.

A védőnő iskolában folytatott nevelőmunkájának eredményességét döntő mértékben befolyásolja, hogy milyen kedvvel végzi ezt a feladatot, milyen a "munkahelyi légkör" az iskolában.

A vizsgálatomban szereplő védőnők 48,3 %-a szívesen végzi munkájának ezt a részét, érzi e munka jelentőségét. Sajnos azonban az iskolában dolgozó védőnők munkája még mindig főként

a testi gondozás, amelyet nem minden esetben kötnek össze nevelőmunkával.

Az iskolai nevelési terv ismerete alapfeltétele annak, hogy a kívánt nevelőmunka tudatos legyen. A nevelési cél pontos ismerete nélkül nem építhetjük fel a nevelőmunkánk tervét. A védőnők 45 %-a ismeri csak a nevelési tervet! Összehasonlítva ezt a számot azzal a ténnyel, hogy a megkérdezettek 48,3 % szereti az iskolai munkát azt a megállapítást teszem, hogy a védőnők fele csak "van" az iskolában, csinálja, lehet hogy nagyon lelkiismeretesen, a védőnői működési szabályzatban leírt normák szerint a gyerekek gondozását, de ez a munkája meg sem közelíti a tőle tudása alapján elvárható nevelőtevékenységet.

Az iskolai munkát azért szeretik a védőnők, mert alkalmat ad a tanulókkal szorosabb kapcsolat kiépítésére, annak érdekében, hogy a preventív munkáját eredményesebben végezhesse. Az iskolai munka alapján könnyebbé válhat a fiatal családok gondozása, hisz elvileg a védőnő ugyanazon a területen látogatja a családokat, amely területről a gyermekek az adott iskolába járnak. /Ez a lehetőség azonban csak zárt, kis településen adott./

Válaszaikban a védőnők nem hangsúlyozták, hogy a gyermekekkel való kapcsolat milyen nagyszerű lehetőséget biztosít nevelőtevékenységük kibontakoztatásához. Mindössze 6.9 %

említette az egészséges életmód kialakításához szükséges nevelőtevékenységet, mint motivumot.

Sajnos a védőnők 38,3 %-a nem végez szívesen iskolai munkát. Ez még a becsületesen dolgozó kollegák esetében is arra enged következtetni, hogy az ilyen iskolákban a védőnő nevelőtevékenysége nem érvényesül.

A védőnők viszolyognak munkájuk dokumentálásától. /30,1 %/ Be kell látni, hogy az adatok ésszerű rögzítése elengedhetetlen ahhoz, hogy a gondozói munka folyamatosságát biztosítani tudjuk. Az iskola létszámától függően egy védőnő több száz gyermek egészségéért, fejlődéséért felel. A gyermek állapotára vonatkozó mutatók rögzítése nélkül ez nem képzelhető el. Nagyon kényelmes életvitel, hogy kötelességeink közül egyet kiragadva azon siránkozunk, hogy azt feleslegesnek érezzük és ennek alapján felmentjük önmagunkat az adott munka becsületes elvégzése alól.

Ugyancsak mondva csinált problémának érzem a védőnők azon panaszát /26,1 %/, miszerint azért nem szeretik az iskolai védőnői munkát, mert ezzel zavarják a pedagógusok oktató tevékenységét.

Az élet minden területén a munkát meg kell szervezni! Vonatkozik ez a védőnői munkára is. Az ilyen érveket hangoztató védőnők esetében a "Nem akarásnak nyögés a vége" közmondás

jut eszembe, amely tökéletesen kifejezi a munkához való hozzáállásukat.

A fenti válaszok tanulságaként javaslom, hogy az OTKI Eü Főiskolai Kar Védőnőképző Szak tanterv adta lehetőségein belül, több időt fordítsanak a munkaszervezés tanítására.

A pedagógusokkal természetesen szoros munkakapcsolatot kell létesíteni. Vizsgálatomból kitűnt, hogy nemcsak a védőnő kér időt a pedagógusok idejéből, hanem a pedagógusok is több esetben igénybe veszik a védőnő segítségét. /75 %/

A védőnők válaszukban 16 féle tevékenységet jelöltek meg, arra a kérdésemre, hogy milyen területeken jelentkeznek a pedagógusok ilyen irányú igénye. Örvendetesnek tartom, hogy a családi életre nevelés, szexuális felvilágosítás alkalmain kívül igénybe veszik a védőnő tudását pedagógiai ismereteket igénylő alkalmakkor is /pl. gyermekeknél előforduló feltűnő tanulási problémák jelentkezése, közös látogatás "V" gyermeknél, nevelési értekezletre meghívás/.

A legtöbb kérés azonban tipikusan egészségügyi védőnői hatáskörbe tartozó feladatok ellátására érkezett.

Harmadik vizsgálatomat VIII. osztályba járó általános iskolások között végeztem. Arra voltam kíváncsi, hogy a nevelés "tárgyai" miként élik át a védőnő tevékenységét, egyáltalán észreveszik-e jelenlétét az iskolában.

Négy budapesti és négy vidéki iskolát választottam ki vizsgálódásaim színhelyéül. A gyerekek írásban, névtelenül kérdéseket tettek fel a védőnőnek az őket érdeklő családi életre nevelés és szexuális élettel kapcsolatosan. A kapott válaszokat 3 nagy csoportba osztottam és így magállapíthatom, hogy ezt a korosztályt 56,0 % szexuálisan nem színezett, 31,0% szexuálisan színezett és 13,0% az elvi, etikai kategóriába sorolható problémák érdeklik. A kérdésekből dolgozatomban bemutattam néhányat. Ezek értékelése kapcsán a következő megállapításokat teszem:

- A védőnő egészségnevelő tevékenységének hatásosságát kérdőjelezi meg a személyi higiéniével kapcsolatos kérdések. /Pl. a 13-14 éves lányok már 1-2, de lehet hogy 3 éve menstruálnak!/
/

- Az általános iskolában nyújtott ismeretek az emberi testről, annak működéséről, a nemi sajátosságokról nem elégitik ki a tanulók tudásvágyát.

- A felnőttek szexuális életéről a tömegkommunikációs eszközökön keresztül a gyerekek rendszeres információt kapnak. A téma megközelítése nem egyszer túlmegy azon a határon, amely a gyermekek számára érthető. Teendők itt a szülőkkal egyetemben, hogy pl. egy-egy ilyen témájú tv film vetítése után egyéni beszélgetéseket kezdeményezve igyekezzünk megtudni, hogy látta-e a filmet a tanuló /annak ellenére, hogy kiírták, hogy 16 illetve 18 éven felülieknek ajánlják/ és ha igen, milyen kérdésekre kíván választ kapni.

A tanulók sokszor szenvedő alanyai a felnöttek veszedéseinek, a válásoknak. Az erre vonatkozó kérdéseik alapján véleményem szerint, amikor a családi életről beszélünk velük annak nemcsak idealizált formáját kell bemutatnunk, hanem azokat a szituációkat is, amelyek próbára teszik a családtagok egymás iránti szeretetét, a család stabilitását.

Kérdőív segítségével azt néztem meg, hogy a tanulók a sokat emlegetett család fogalmán mit értenek. Elenyésző azoknak a tanulóknak a száma /6,5%/, akik zavarosan fogalmazták meg mondanivalójukat.

Lényeges, hogy a gyermekeknek mi a véleménye a saját családjukról, mert szerintem a majdani családjukban kialakuló viszonyokra mégiscsak ez gyakorolja a legnagyobb hatást. A tanulók 30 %-a tartja saját családját jónak. Számomra érdekes jelenség volt, hogy a vidéki iskolákban ez csak 28 %. Ugy képzeltem, hogy a vidéki élet kedvezőbb bensőséges családi kapcsolatok kiépítésére. Budapesten a 13-14 éves gyerekek nagy része "kulcsos", vagyis napközben egyedül van és csak este találkozik szüleivel, mégis itt valamivel többen /32 %/ vallották, hogy a család, amelyben élnek megfelelő számukra.

Vizsgáltam és tulajdonképpen az előző kérdés validitási próbájának is szántam azt, hogy a gyerekek véleménye szerint

ki tanítja őket, hogy leendő családi életük szép legyen. 38 %-ban ehhez a közvetlen környezetből kapott információk, példák nyújtanak segítséget.

A közvetlen környezet hatása után a pedagógus teszi a legtöbbet a gyermekért. A védőnők 10 %-ban gyakorolnak hatást a tanulókra. Ez arra hívja fel a figyelmet, hogy a védőnőnek az iskolai munkáját erősíteni kell.

A gyerekek bizalma, különösen az intim szférába tartozó kérdések esetében, annak mutatója, hogy kit tisztel, szeret. Ezért kérdeztem meg tőlük, hogy probléma esetén kihez fordulnának. 40 % a szülőhöz. Ez nagyon elszomorít és bizonyítja, hogy van még mit tennünk a szülő-gyermek kapcsolat erősítése terén is.

A pedagógusok munkáját, hivatástudatát dicséri, hogy a gyerekek 22 %-a vár tőlük segítséget.

A védőnő a gyermekek 12 %-ának lehet bizalmas segítőtje. Örvendetes, hogy a könyv mint a tudás forrása már szerepel a tanulók válaszaiban.

Az iskolában dolgozó védőnőt a tanulók ismerik, és a kérdésekre adott válaszaik alapján várnak is ismeretnyújtó, nevelő segítséget tőle. Majdnem egyenlő arányban az egészséges életre felkészítésben, a nemi nevelés területén és a családi életre való felkészítésben.

A védőnők iskolai nevelőmunkába való bekapcsolódását növelni kell. Nagyobb súllyal kell felkészíteni őket erre a munkára. Módosítani kell a munkaköri leírás azon részét, amely heti nyolc órában jelöli meg az iskolában eltölthető időt.

Sajnos ma Magyarország ismét demográfiai hullámvölgyben van. A védőnői munkaidő egy része felszabadul, mivel sokkal kevesebb a gondozásra szoruló terhes, csecsemő, 1-3 éves kised. Meg kell engedni a védőnőnek, hogy körzete létszámának ismeretében maga dönthesse el, hogy véleménye szerint a hatékony iskolai munka végzésére mennyi idő szükséges számára.

Végül megkérdeztem a pedagógusokat, hogy hogyan látják a védőnő helyét az iskolában. Sajnos elég szomorú képet festettek elém.

Megengedhetetlennek tartom, hogy a védőnő személyiségétől függjön, hogy mennyire kap helyet az iskolai munkában. Természetesen minden munkakör betöltésének színvonalát meghatározza a munkavállaló személye, de mindenkor szabályok is rögzítik tevékenysége körét.

Jóakaratu tanácsként mondta egy pedagógus, hogy neveljük a Főiskolán nagyobb öntudatra hallgatóinkat, legyenek "erőszakosabbak", mert úgy hatékonyabb munkát tudnak végezni.

Elszomorított, hogy a pedagógusok nem ismerik a védőnő végzettségét illetve tudását.

Az OTKI Eü Főiskolai Kar Védőnőképző Szak 1975-ben kapott főiskolai rangot. Hallgatóink sokkal nagyobb tárgyi tudásra tesznek szert, mint amennyit a gyakorlatban alkalmazhatnának. Ennek feloldására több próbálkozás történt. Pl. Igéretet kaptunk az OPI Nevelési Tanszékén, hogy az 1982/83-as tanévben nevelői értekezlet témájaként a nevelőtestületek megismerkednek a védőnőképzéssel, a Főiskola által nyújtott, az iskolai nevelőtevékenységhez kapcsolható tudásanyaggal. Tudomásom szerint ez nem történt meg.

Pedagógus kollega tanácsolta, hogy próbálkozzunk a Tanácsok összevont Művelődési, Egészségügyi és Sport osztályainál, hogy a területükhöz tartozó iskolákat körlevélben szólítsák fel, hogy segítsék az iskolai védőnő munkáját.

Véleményem szerint azonban nemcsak az iskolák felé kell tájékoztatást nyujtanunk a védőnők felkészültségéről, hanem erősíteniük kell a védőnőkben a hivatástudatot, meg kell szeretetni velük az iskolai munkát és el kell érni, hogy ne csak "rohanjanak" az iskolában, hanem az előirt munkaidejükben körültekintéssel és lelkiismeretesen végezzék munkájukat.

Eddigi munkám során annak a lehetőségét vizsgáltam, hogy miként tehetjük eredményesebbé az iskolában folyó családi életre való felkészítést és szexuális nevelést. Most szeretném felhívni a figyelmet egy-két munkánkat segítő szemléltető eszközre.

A védőnő tevékenységéhez sok segítséget nyújtanak a Vörös-keresztes kiadványok, de ezeket az iskolás gyermekek között a védőnőnek kell terjeszteni. Gondoskodni kell arról, hogy az osztályokban működő ifju egészségőrök ne csak a tisztaságra ügyeljenek, hanem ezeket a füzeteket, szórólapokat juttassák el osztálytársaiknak.

Ha a tárgyi feltételek az iskolában megengedik az orvosi váróban és szobában táblákon kell bemutatni az egészséges életmód a családi életre vonatkozó mozzanatait.

Ha óraadásra kéri fel a védőnőt feltétlenül szemléltessen is. Erre lehetőséget ad a forgalomban lévő diasorozat. De ha lehetőség van a vetítésre, mozgófilmek is rendelkezésre állnak. Ezeket a területileg illetékes Egészségnevelési Központokból lehet igényelni.

A tanfolyamok tartása alkalmával az ismeretközlést követi a gyakoroltatás pl. csecsemőápolási tanfolyamon a gyerekek pelenkáznak, fürdetnek. Az ehhez szükséges tárgyak beszerzése a védőnő leleményességén múlik.

A pedagógusokkal folytatott beszélgetéskor említette valamelyik kollega, hogy jónak tartaná, ha tankönyvhöz kapcsolódva

néhány oldalas, a témát mindig a tanuló életkorának megfelelő módon tárgyaló jegyzetet nyomtatnának.

A védőnő ajánló bibliográfiát kell, hogy a tanulók rendelkezésére bocsásson, pl. a faliújságon keresztül. Jártam olyan iskolában, ahol a védőnő "könyvtárat" rendezett be /12 könyv/ a témával kapcsolatos irodalom összegyűjtésével és ezt kérésre kikölcsönözte.

Összefoglalás

Doktori disszertációm témájaként az iskolában folyó családi életre való felkészítést és nemi nevelést választottam, különös tekintettel a védőnő szerepére, aki bár tagja a tantestületnek munkaköre révén mégis mint "iskolán kívüli tényező" vesz részt az iskolai nevelőmunkában. Ezt a tevékenységét a családi életre neveléssel foglalkozó osztályfőnöki órák tartásával illetve tanórán kívüli tevékenységek szervezésével teheti meg.

"...a tanítási órán és a tanórán kívüli nevelés szerves egysége eredményezheti tanítványaink korszerű felkészítését életfeladataikra." 13./

Témaválasztásom indokai a következők:

- Az ország statisztikai adatai azt mutatják, hogy a magyar családokban nincs minden rendben. Kevés a vállalt gyermekek száma, sok a válás, az alkoholizmus népbetegséggé vált, egyre több gyermek kerül ki a családokból sérülten és lesz nevelőotthon lakója.

- Nagy kihasználatlan lehetőséget látok a főiskolát végzett védőnők személyében. Tudásuk alapján több területen segíthetnének az iskolai nevelőmunkában, ha ott érvényesülhetnének és nem a védőnő "harcos" magatartásán múlna, hogy mennyire lehet része az ott folyó nevelőmunkának.

- Vizsgálataimmal bizonyítani kívántam, hogy némi eredménye már van a nyolc éve folyó családi életre nevelésről szóló osztályfőnöki óráknak, illetve hogy az iskolai nevelőmunkában hangsúlyt kap az a tény is, hogy leendő édesanyákat és édesapákat nevelünk.

- Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy az emberi test felépítéséről és működéséről alaposabb tudást kellene nyújtani az általános iskolában.

- A védőnőknek nagyobb figyelemmel, lelkiismeretesen kell iskolai munkájukat végezniük. Ki kell lépni a hagyományos egészség gondozó szerepéből és tudatosan szervezett nevelőtevékenységet kell végezni.

- Meg kell találni a módját, hogy a védőnők végzettségét, iskolai tevékenységi körét az iskola vezetői illetve a pedagógusok felé hivatalos formában tudatosítsák és elfogadtassák.

A családi életre való felkészítés és nemi nevelés a személyiség formálásának fontos része, mert teljes és értelmes életet csak harmónikus, kiegyensúlyozott, szeretetteljes családi háttérrel rendelkező emberek tudnak.

Jegyzet

- 1./ Miniszter Tanács 1040/1973/okt.18/. sz. határozat.
- 2./ Ágoston György: A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer.
Bp. Akadémiai Kiadó, 1976.
- 3./ Szél Éva /szerk./: Egészségügyi szervezés
OTKI jegyzet, 1978. 13.old.
- 4./ Szél Éva: Kandidátusi értekezés
1978. 28.old.
- 5./ Kertész Mária: Orvosi magatartás 14-18 éves serdülőkkel.
Magyar Pediáter, 15. évf. 4. sz. 383. old.
- 6./ Ágoston György: Neveléstudomány
Bp. Tankönyvkiadó, 1973. 284. old.
- 7./ Ugyanott, 282. old.
- 8./ Ugyanott, 284. old.
- 9./ Ugyanott, 293. old.
- 10./ Ugyanott, 115. old.
- 11./ Dr. Batár István: Nővédelem - családtervezés
Bp. Medicina, 1978. 91.old.
- 12./ Ágoston György: Neveléstudomány
Bp. Tankönyvkiadó, 1973. 201.old.
- 13./ Ágoston György: Nevelés a tanórán kívül
Acta Universitatis Szegediensis...
Szeged, 1981. 8.old.

Irodalom

Az Általános Iskola Nevelés és Oktatás Terve
Bp. OPI, 1978.

Ágoston György: A pedagógia alapfogalmai és a nevelési
célrendszer
Bp. Akadémiai Kiadó, 1976.

Ágoston György: Neveléstudomány
Bp. Tankönyvkiadó, 1973.

Ágoston György: Nevelés a tanórán kívül
Acta Universitatis Szegediensis.....
Szeged, 1981.

Aszódi - Brencsán: A házasság ABC-je.
Bp. Medicina, 1982.

Aszódi I. - Dapsy E. - Szepessy L.: Az ifjúság szexuális aktivi-
tásának motivumai
Egészségnevelés, 1976. 2.sz. 69-72. old.

Bacsó Jenő: Házasság - család - gyermek
Bp. Kossuth, 1977.

Cs. Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok
Bp. Tankönyvkiadó, 1977.

Bágyoni Attila: Szex, szerelem, család
Bp. Medicina, 1979.

Bágyoni Attila: A népesedéspolitikával kapcsolatos egészség-
nevelési módszerek és lehetőségek
Egészségnevelési Szemle, 1975. 5.sz. 40-44.old.

Bágyoni A. - Varjasi E.: Okos szóval, türelemmel.
Bp. Medicina, 1978.

Balogh Mné /szerk./: Serdülőkorúak védelme az alkoholizmus ellen
Bp. Révai ny. 1975.

- Bang, Ruth: A célzott beszélgetés
Bp. Tankönyvkiadó, 1983.
- Buda Béla: A szexualitás modern elmélete
Tankönyvkiadó, 1975.
- Czeizel Endre: Egy orvosgenetikus etikai gondjai
Bp. Kossuth, 1973.
- Czeizel Endre: Genetikai tanácsadás
Bp. Medicina, 1981.
- Czeizel Endre: Születésünk titkai
Bp. Minerva, 1981.
- Cseh-Szombathy László: A családdal foglalkozó szociológiai és
demográfiai kutatások eredménye
Bp. TIT, 1975. 2.sz. 15-20.old.
- Debreczeni M. - Zsemlye K.: Közös gondunk, felelősségünk: a család
Bp. 1983.
- Gayer Gyuláné: Családgondozási konferencia
Pécs, Hazafias Népfront, 1979.
- Gál Erzsébet:/szerk./ Családi életre nevelés az osztályfőnöki órán
Bp. OPI, 1975.
- Gál Erzsébet: /szerk/ Felkészítés a családi életre
Bp. OPI, 1975.
- Gál E. - Ortutay Zs.: Családi életre nevelés a szülői házban és
az iskolában
Bp. Hazafias Népfront, 1975.
- Ginott, M.: Szülők és gyermekek
Bp. Medicina, 1977.
- György Julia: A nehezen nevelhető gyermek
Bp. Medicina, 1970.
- Harsányi J.: Ifjúkor
Bp. Kossuth, 1979.

Hollitscher, W.: Szexualitás és társadalom

Bp. Kossuth, 1974.

Illés Iné - Barkó E. /szerk./: Család és iskola

Bp. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 1983.

Kabainé Huszka A. /szerk./: A gyermeknevelés általános kérdései

Bp. 1969.

Kabainé Huszka A.: Tanuljunk meg gyermeknyelven

Bp, RTV Minerva, 1980.

Katonáné Soltész M.: Házasság, család, válás és a jog.

Bp. Gondolat, 1982.

Kern Ágnes /szerk./: Gyermek egészségnevelése

Bp. Medicina, 1978.

Komlosi Sándor /szerk./: Családi életre nevelés

Bp. Tankönyvkiadó, 1979.

Komlosi Sándor: A serdülő és a család

Egészségnevelés, 1980. 4.sz. 162-165.old.

Kovács András: A családtervezésről

Bp. Egészségnevelési Utműtató, 1967.

Kovács András: Nővédelem - anyavédelem - családtervezés.

Bp. Medicina, 1973.

Kovács L.: A nőorvosnál

Bp. Medicina, 1979.

Körmendi István: Praenatalis prevenció feladatai a gyermek és ifjúságvédelemben

Fővárosi Gyermek- és Ifjúságvédelmi Munkaérte-
kezlet, 1979.

Lux Elvira: Szexuálpszichológia

Bp. Medicina, 1982.

Lux Alfred /szerk./: Az alakuló ember

Bp. Gondolat, 1976.

- Mohás Livia: Mit tudsz önmagadról
Bp. Móra, 1982.
- Mohás Livia /szerk./: Szülői mesterség
Bp. Minerva, 1982.
- Németh György: Lelki egészségünk
Bp. Medicina, 1976.
- Spock, B.: Tinédzserek könyve
Bp. Medicina, 1973.
- Szél Éva /szerk./: Egészségügyi szervezés
Bp. OTKI, 1981.
- Szél Éva - Szőke Katalin: Iskolaegészségügyi ellátás korszerűsítése Szegeden
Népegészségügy, 1966. 177.old.
- Szilágyi Vilmos: A házasság jövője
Bp. Minerva, 1978.
- Szilágyi Vilmos: Nemi nevelés a családban
Bp. Medicina, 1976.
- Szilágyi Vilmos: Szexuális kulturánkról
Bp. Lakiadó Vállalat, 1983.
- Szilágyi Vilmos: Bevezetés a szexualpedagógiába
Bp. Tankönyvkiadó, 1973.
- Veres Zs.: A családi életre nevelés iskola-orvosi tapasztalatai Debrecenben
Egészségnevelés, 1978. 6.sz. 255-260 old.
- Wágnerné Fónád Judit: A tanuló fiatalok családi életéről és a családi nevelésről alkotott elképzelései
Egészségnevelés, 1978. 6.sz. 261-264.old.

K é r d ő i v

1./ Hány éves kort tartja ideálisnak a férjhezmenés szempontjából?

..... év

2./ Milyen foglalkozású házastársat képzels el?

.....

3./ Hány gyermeket szeretne?

.....

4./ Önnek hány testvére volt?

.....

5./ Gyermekai számát, születésük idejét megtervezné-e?

- Gyermekai számát: igen nem

- Születésük idejét: igen nem

6./ Ha igen, milyen fogamzásgátlót alkalmazna?

7./ Gyermek gondozására melyik lehetőséget választaná?

- Gyes-t igénybevénné

- rokonra bizná

-bölcsődébe adná

Miért?

6./ Véleményed szerint miben lehet segítségedre a védőnő?

/A válaszokat húzd alá/

- egészséges életmód kialakításában
- egészségügyi, biológiai és higiéniai ismeretek bővítése
- családi életre és nemi életre nevelésben
- egyéb:.....

7./ Olvastál-e már egészségügyi témájú könyvet:

- igen
- nem

Mit?

K É R D Ő I V

1. Hány éve dolgozik, mint védőnő: 10 év
2. Munkahelye: főváros, város, község, egyéb
3. Körzeti orvos, vagy gyermekorvos mellett dolgozik?
4. Hogyan értesül gondozottjai megbetegedéséről:
- betegrendelés forgalmának figyelemmel kísérése
 - véletlenszerűen, pl.:
 - a gondozott hozzátartozója értesíti
 - egyéb módon, pl.:
5. Az alább felsorolt ápolási teendők közül melyek fordulnak elő területi munkájában:
- fertőtlenítés
 - hőmérőzés
 - lázcsillapítás
 - decubitus megelőzése, kezelése
 - beteg lemosása ágyban
 - beöntés
 - gyomormosás
 - hüvelyöblítés
 - csipőficamos betegek gondozása
 - haldokló beteg ápolása
 - bőrbetegek kezelése: tetvesség
- ekcema
pemphigus
bőrgennyedések pl.
nyálkahártya-fertőzések
 pl.:
 egyéb, pl.:

- diétás tanácsadás: hasmenés
hányás
székrekedés
egyéb, pl.:
- gyógyszerelés: gyógyszerek adása
gyógyszerek tárolása
házipatika összeállítása
mérgezések megelőzése
injekciózás

6. Az ápolási teendők megtanításának ideje:

- már iskoláskorban
- terhesség alatt
- ujszülött látogatásakor
- megbetegedés esetén
- egyéb alkalom, pl.:

7. Milyenek a szülők ápolási ismeretei:

- szakszerűek
- hiányosak
- elégtelenek

8. Honnan szerzik a szülők az ápolási ismereteiket:

- védőnőtől
- orvostól
- rokonoktól, ismerősöktől
- szakkönyvekből, pl.:
- rádió, televízió
- egyéb, pl.:

Ikt.sz.: 22/1984/VSz/150 pld.

9. Az ápolási feladatok megoldásában igénylik-e a szülők és milyen szinten a védőnő segítségét:

- nem igénylik
- igénylik: elmondani
megmutatni
elvégezni

10. A védőnő számára az ápolási ismeretek korszerűsítésének milyen lehetőségei vannak: a. folyóirat

- b. szakkönyv
- c. szervezett továbbképzés
- d. egyéb, pl.:

11. Véleménye szerint a védőnői oktatásban szerzett ápolástan ismeretek a területi munkához:

- megfelelőek
- hiányosak, pl.:
- tulzottak, pl.:

12. Szereti-e az iskolai munkát
ha igen, miért

ha nem, miért:

Nem van jut időm. Talán az
iskola korszerűsítése nem jó. A gondolatok
a munka gondolat közzetbe jár. Az esemény
a munkába. Így a fogás, gondolat, napra
13. Ismeri-e az iskola nevelési tervét

igen

14. Véleménye szerint részt vesz-e az iskolai nevelő munká-
ban a védőnő, ha igen - milyen területen:

Csecsemőgondozás } tanfolyam
Elősegél, nyújtó } munkasablon

15. Kérnek-e Öntől segítséget a pedagógusok, ha igen - mikor:

Ha tanulási problémák vannak
a gyerekeknél.

Írásban beadott kérdések tartalom szerinti megoszlása

Kérdéscsoport	fő	%
I. Szexuálisan színezettség nélküli kérdések:		
- higiéniai	33	14,0
- biológiai	71	30,0
- megtermékenyítésre, terhességre, - szülésre vonatkozó	19	8,0
- a család, családi életre nevelésre vonatkozó, szülő-gyermek kapcsolat	11	4,0
Összesen	134	56,0
II. Szexuálisan színezett kérdések:		
- szerelem, párkeresés, párválasztás	20	8,0
- nemi élet elkezdése	12	5,0
- nemi aktus, közösülés	9	3,0
- teherbe esésről, fogamzásgátlás nő és férfi szemszögéből	9	3,0
- szüzesség	3	1,0
- meddőség, frigiditás, impotencia	4	2,0
- nemi betegség	7	3,0
- elvi	11	5,0
Összesen	74	31,0
III. Egyéb jellegű kérdések	32	13,0
Mindösszesen	240	100,0

K é r d ő i v

1./ Kérlek határozd meg a család fogalmát!

.....
.....

2./ Milyennek képzeled el a Te családodat, ha megnősülsz vagy férjhezmérsz /a választ húzd alá/

- nem tudom
- mint a mienk, amiben élek
- békés, boldog, kiegyensúlyozott családot gyerekekkel
- egyéb:.....

3./ Mit értesz a családi életre nevelésen?

/ a választ húzd alá/

- nem tudom
- a szülők utánczását
- védőőő tevékenysége
- szülő, védőőő, pedagógus együttes példája
- egyéb:.....

4./ Ki vagy kik segítenek Téged, hogy majd olyan családban élhess, amilyent elképzelsz? /A választ húzd alá/

- 1. szülő, testvér, barát
- 2. szülő, pedagógus
- 3. csak a védőőő
- 4. szülő, pedagógus, védőőő
- egyéb:

5./ Kihez fordulsz legszivesebben, ha valami problémád van?

/A választ húzd alá/

- szülő
- testvér
- barát
- védőőő
- pedagógus
- könyv
- egyéb:.....

Irányított beszélgetés szempontjai

- Ismeri-e az iskolában dolgozó védőnőt?
- Tagje-e a védőnő a tantestületnek?
- Véleménye szerint részt vesz-e a védőnő az iskolai nevelőmunkában?
- Ha igen, mely területeken?
- Ismeri-e a védőnő felkészültségét?
- Mi a véleménye az Ön munkahelyén tevékenykedő védőnő munkájáról?
- Kérte-e Ön már valamiben a védőnő segítségét?
- Milyen feladatokat tudna Ön átadni a védőnőnek?